M-967

कविकुलगुरु कालिदास संस्कृत विश्वविद्यालय, रामटेक
हस्तलिखित संग्रह

दाखल क्र M967 विषय धर्मशास्त्र

नाव. अनंतचतुर्दशीपूजा (मुद्रित)

लेखक/लिपीकार —

पृष्ठ 32 काळ इ.स. 1905 पूर्ण/अपूर्ण

M-967

वरची पोथी

श्री अनंतचतुर्दशीपूजासार्थ
१४ कथाच

॥ अथ अनंतचतुर्दशीपूजा सार्थकथा ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ आचम्यप्राणायामंकृत्वा ॥ श्रीमन्महागणाधिपतयेनमः ।
इष्टदेवताभ्योनमः ॥ कुलदेवताभ्योनमः ॥ ग्रामदेवताभ्योनमः ॥ वास्तुदेवताभ्यो
नमः ॥ सर्वेभ्योदेवेभ्योनमः ॥ सर्वेभ्योब्राह्मणेभ्योनमोनमः ॥ एतत्कर्मप्रधानदेव
ताभ्योनमः ॥ आदित्यादिनवग्रहदेवताभ्योनमः ॥ सुमुखश्चैकदंतश्चकपिलोगजक
र्णकः ॥ लंबोदरश्चविकटोविघ्ननाशोगणाधिपः ॥ धूम्रकेतुर्गणाध्यक्षोभालचंद्रोगजा
ननः ॥ द्वादशैतानिनामानियःपठेच्छृणुयादपि ॥ विद्यारंभेविवाहेचप्रवेशेनिर्गमेत
था ॥ संग्रामेसंकटेचैवविघ्नस्तस्यनजायते ॥ शुक्लांबरधरंदेवंशशिवर्णंचतुर्भुजं ॥ प्र
सन्नवदनंध्यायेत्सर्वविघ्नोपशांतये ॥ सर्वमंगलमांगल्येशिवेसर्वार्थसाधिके ॥ शरण्ये
त्र्यंबकेगौरिनारायणिनमोस्तुते ॥ सर्वदासर्वकार्येषुनास्तितेषाममंगलं ॥ येषांहृदिस्थो
भगवान्मंगलायतनंहरिः ॥ तदेवलग्नंसुदिनंतदेवताराबलंचंद्रबलंतदेव ॥ विद्याबलंदै
वबलंतदेवलक्ष्मीपतेतेंऽघ्रियुगंस्मरामि ॥ लाभस्तेषांजयस्तेषांकुतस्तेषांपराजयः ॥ येषा
मिंदीवरश्यामोहृदयस्थोजनार्दनः ॥ विनायकंगुरुंभानुंब्रह्मविष्णुमहेश्वरान् ॥ सर
स्वतींप्रणौम्यादौसर्वकार्यार्थसिद्धये ॥ अभीप्सितार्थसिद्ध्यर्थंपूजितोयःसुरासुरैः ॥

सर्वविघ्नहरस्तस्मैगणाधिपतयेनमः ॥ सर्वेष्वारंधकार्येषुत्रयस्त्रिभुवनेश्वराः ॥ देवा
दिशंतुनःसिद्धिंब्रह्मेशानजनार्दनाः ॥ श्रीमद्भगवतोमहापुरुषस्यविष्णोराज्ञयाप्रवर्त
मानस्यअद्यब्रह्मणः द्वितीयेपरार्धेविष्णुपदेश्रीश्वेतवाराहकल्पेवैवस्वतमन्वंतरेकलियु
गेप्रथमचरणेअष्टाविंशतितमेयुगे भरतवर्षेभरतखंडेजंबुद्वीपेदंडकारण्येदेशेगोदाव
र्याः दक्षिणदिग्भागे [वामुकदिग्भागे]शालिवाहनशकेअस्मिन्वर्तमानेअमुकनामसंव
त्सरेदक्षिणायनेअमुकर्तौभाद्रपदमासेशुक्लपक्षेचतुर्दश्यांतिथौ अमुकवासरेअमुकदि
वसनक्षत्रेअमुकस्थितेवर्तमानेचंद्रेअमुकस्थितेश्रीसूर्ये अमुकस्थितेदेवगुरौशेषेषुग्रहेषु
यथायथाराशिस्थानस्थितेषुसत्सुएवंगुणविशेषणविशिष्टायांशुभपुण्यतिथौ ॥ ममस
कुटुंबस्यसपरिवारस्यक्षेमस्थैर्यायुरारोग्यचतुर्विधपुरुषार्थसिद्ध्यर्थं मयाचरितस्य आ
चीर्यमाणस्यचानंतव्रतस्यसंपूर्णफलावाप्तिद्वाराश्रीमदनंतदेवताप्रीत्यर्थं यथाज्ञाने
नयथामीलितोपचारद्रव्यैःध्यानावाहनादिषोडशोपचारैःश्रीमदनंतपूजांकरिष्ये ॥ ॥ १ ॥
तथाचआसनादिकलशाराधनंशंखार्चनंघंटापूजनंचकरिष्ये ॥ तत्रादौनिर्विघ्नतासि
द्ध्यर्थंमहागणपतिपूजनं[वास्मरणं]चकरिष्ये ॥ तथाचशरीरशुद्ध्यर्थंषडंगन्यासांश्चक

रिष्ये ॥ ॐयत्पुरुषंव्यदंधुःकतिधाव्यंकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकौबाहूकाऊरूपादाउ
च्येते ॥ अंगुष्ठाभ्यांनमःहृदयायनमः॥ॐब्राह्मणोऽस्यमुखमासीद्बाहूराजन्यःकृतः॥
ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्यांशूद्रोअजायत ॥ तर्जनीभ्यांनमः शिरसेस्वाहा॥ ॐचंद्रमाम
नसोजातश्चक्षोःसूर्योअजायत ॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ मध्यमाभ्यां
नमः शिखायैवषट्॥ॐनाभ्यांआसीदंतरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशः
श्रोत्रात्तथांलोकाँऽअंकल्पयन्॥ अनामिकाभ्यांनमः कवचायहुं॥ॐ सप्तास्यांसन्परि
धयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवायद्यज्ञंतन्वानाअवध्नन्पुरुषंपशुं॥ कनिष्ठिकाभ्यांनमः
नेत्रत्रयायवौषट् ॥ ॐयज्ञेनयज्ञमयजंतदेवास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहना
कंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदेवाः ॥ करतलकरपृष्ठाभ्यांनमःअस्त्रायफट्॥
(नाममंत्रेणगणेशंसंपूज्य)॥ कलशस्यमुखेविष्णुःकंठेरुद्रःसमाश्रितः ॥ मूलेतत्र
स्थितोब्रह्मामध्येमातृगणाःस्मृताः ॥ कुक्षौतुसागराःसर्वेसप्तद्वीपावसुंधरा ॥ ऋग्वेदो
थयजुर्वेदःसामवेदोह्यथर्वणः ॥ अंगैश्चसहिताःसर्वेकलशंतुसमाश्रिताः ॥ अत्रगायत्री
सावित्रीशांतिःपुष्टिकरीतथा ॥ आयांतवनंतपूजार्थंदुरितक्षयकारकाः ॥ गंगेचयमुने

चैवगोदावरिस्वरस्वति ॥ नर्मदेसिंधुकावेरिजलेस्मिन्संनिधिंकुरु ॥ सर्वेसमुद्राःसरित
स्तीर्थानिजलदानदाः ॥ आयांत्वनंतपूजार्थंदुरितक्षयकारकाः ॥ ॐसितासितेसरिते
यत्रसंगथेतत्राप्लुतासोदिवमुत्पतंति ॥ येवैतन्वं १ विसृजंतिधीरास्तेजनासोऽमृत
त्वंभजंते ॥ कलशदेवताभ्योनमः सकलपूजार्थेगंधाक्षतपुष्पाणिसमर्पयामि ॥ शंखा
दौचंद्रदैवत्यंकुक्षौवरुणदेवता ॥ पृष्ठेप्रजापतिश्चैवअग्रेगंगासरस्वती ॥ त्वंपुरासागरो
त्पन्नोविष्णुनाविधृतःकरे ॥ निर्मितःसर्वदेवैश्चपांचजन्यनमोस्तुते ॥ पांचजन्यायवि
द्महेपावमानायधीमहि ॥ तंनःशंखःप्रचोदयात् ॥ शंखदेवताभ्योनमःसकलपूजार्थे
गंधपुष्पाणिसमर्पयामि॥आगमार्थंतुदेवानांगमनार्थंतुरक्षसाम्॥ कुर्वेघंटारवंतत्रदेव
ताह्वानलक्षणम्॥घंटादेवतायैनमःसकलपूजार्थेगंधाक्षतपुष्पंसमर्पयामि॥ अपवित्रः
पवित्रोवासर्वावस्थांगतोपिवा॥यःस्मरेत्पुंडरीकाक्षंसबाह्याभ्यंतरःशुचिः॥ (आत्मानं
प्रोक्ष्यपूजाद्रव्याणिप्रोक्षेत्)॥ ॥ अथयमुनापूजनं॥ ॥ अद्यपूर्वोच्चरितएवंगुणविशेष
णविशिष्टायांशुभपुण्यतिथौममात्मनःश्रुतिस्मृतिपुराणोक्तफलावाप्त्यर्थंश्रीमदनंतव्र
तांगत्वेनश्रीयमुनापूजनंचकरिष्ये॥(इतिसंकल्प्यहस्तेपुष्पंगृहीत्वा)लोकपालस्तुतांदे

वीमिंद्रनीलसमुद्भवाम् ॥ यमुनेत्वामहंध्यायेसर्वकामार्थसिद्धये ॥ श्रीयमुनायैनमः
ध्यायामि॥ ॐ इमंमेंगंगेयमुनेसरस्वतिशुतुंद्रिस्तोमंसचतापरुष्ण्या॥ असिक्न्यामरुद्वृधे
वितस्तयार्जीकीयेशृणुह्यासुषोमया॥सरस्वतिनमस्तुभ्यंसर्वकामप्रदायिनि ॥ आगच्छ
देवियमुनेव्रतसंपूर्तिहेतवे ॥ श्रीयमुनायैनमः अस्मिन्कलशेयमुनामावाहयामि॥ सिं
हासनसमारूढेदेवशक्तिसमन्विते ॥ सर्वलक्षणसंपूर्णेयमुनायैनमोस्तुते ॥ श्रीयमु०
आसनंस०॥रुद्रपादेनमस्तुभ्यंसर्वलोकहितप्रिये॥ सर्वपापप्रशमनितरंगिण्यैनमोस्तु
ते॥श्रीयमुनायै० पाद्यंस० ॥ तार्क्ष्यपादेनमस्तुभ्यंशंकरप्रियभामिनि॥ सर्वकामप्रदेदे
वियमुनेतेनमोनमः॥श्रीयमुनायै०अर्घ्यंस० ॥ विष्णुपादोद्भवेदेविसर्वाभरणभूषिते ॥
कृष्णमूर्तेमहादेविकृष्णावेण्यैनमोनमः ॥ श्रीयमुनायै० आचमनीयंस० ॥ सर्वपापह
रेदेविविश्वस्यप्रियदर्शिनि ॥ सौभाग्यंयमुनेदेहियमुनायैनमोस्तुते ॥ श्रीयमुनायै०
मधुपर्कंसमर्पयामि॥ नंदिपादेमहादेविशंकरार्धशरीरिणि॥ सर्वलोकहितेदेविभीमर
थ्यैनमोस्तुते ॥ श्रीयमुनायै० पंचामृतस्नानंस० ॥ सिंहपादोत्तमेदेविनारसिंहसम
प्रभे॥सर्वलक्षणसंपूर्णेभवनाशिनितेनमः॥श्रीयमुनायै० शुद्धोदकस्नानंस० ॥ विष्णु

पादाब्जसंभूतेगंगेत्रिपथगामिनि ॥ सर्वपापहरेदेविभागीरथ्यैनमोस्तुते ॥ श्रीयमुना
यै० श्वेतवस्त्रं० ॥ त्र्यंबकस्यजटोद्भूतेगौतमस्याघनाशिनि ॥ सप्तधासागरंयांतीगोदा
वरिनमोस्तुते ॥ श्रीयमु० कंचुकींस० ॥ माणिक्यमुक्तावलिकौस्तुभांश्चगोमेदवैडूर्यसु
पुष्परागैः ॥ वज्रैश्चनीलैश्चसुशोभितानिगृहाणसर्वाभरणानिदेवि ॥ श्रीयमु० आभ
रणानिस० ॥ चंदनागुरुकस्तूरीरोचनंकुंकुमंतथा ॥ कर्पूरेणसमायुक्तंगंधंदद्मिचभ
क्तितः ॥ श्रीयमुना० गंधंस० ॥ श्वेतांश्चचंद्रवर्णाभान्हरिद्रारागरंजितान् ॥ अक्ष
तांश्चसुरश्रेष्ठेददामियमुनेशुभे ॥ श्रीयमु० अक्षतान्स० ॥ कंठसूत्रंताडपत्रंहरिद्रा
कुंकुमांजनम् ॥ सिंदूरादिप्रदास्यामिसौभाग्यंदेहिमेव्यये ॥ श्रीयमुनायैनमः सौभा
ग्यद्रव्याणि० ॥ मंदारमालतीजातीकेतकीपाटलैःशुभैः ॥ पूजयामिचदेवेशियमु
नेभक्तवत्सले ॥ श्रीयमुना० पुष्पाणिस० ॥ ॥ अथांगपूजा ॥ ॥ चंचलायैनमःपा
दौपूजयामि ॥ चपलायैनमः जानुनीपूजयामि ॥ भक्तवत्सलायै० कटीपू० ॥ हरा
यै० नाभिंपूजयामि ॥ मन्मथवासिन्यै० गुह्यंपू० ॥ अज्ञानवासिन्यैन० हृदयंपू० ॥
भद्रायै० स्तनौपू० ॥ अघहंत्र्यै० भुजौपू० ॥ रक्तकंठ्यैन० कंठंपूजयामि ॥ भवहर्त्र्यैन०

मुखंपूज० ॥ गौर्यै० नेत्रेपू० ॥ भागीरथ्यैन० ललाटंपू० ॥ यमुनायै०शिरःपू० ॥ सरस्वत्यै० सर्वांगंपूजयामि ॥ ॥ अथनामपूजा ॥ ॥ यमुनायैनमः सितायै० कमलायै०उत्पलायै०अभीष्टप्रदायै० धात्र्यै०हरिहररूपिण्यै०गंगायै०नर्मदायै०गौ यै०भागीरथ्यै०तुंगायैन० भद्रायै०कृष्णावेण्यैन० भवनाशिन्यै० सरस्वत्यै०कावेर्यै० सिंधवे० गौतम्यै०गोमत्यै० गायत्र्यै० गरुडायै० गिरिजायै० चंद्रचूडायै० सर्वेश्वर्यै० महालक्ष्म्यैनमः ॥ सर्वपापहरेदेविसर्वोपद्रवनाशिनि ॥ सर्वसंपत्प्रदेदेवियमुना यैनमोस्तुते ॥ ॥ इतिनामपूजा ॥ ॥ दशांगोगुग्गुलोद्भूतश्चंदनागुरुसंयुतः ॥ कपि लाघृतसंयुक्तोधूपोयंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीयमु०धूपंस० ॥ घृतवर्तिसमायुक्तंवह्निनायो जितंमया ॥ गृहाणदीपकंदेविसर्वैश्वर्यप्रदायिनि ॥ श्रीयमु०दीपंस० ॥ शर्करामधुसं युक्तंदधिक्षीराज्यसंयुतम् ॥ पक्वमन्नंमयादत्तंनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीयमुना० नैवेद्यंस० ॥ ॐ प्राणाय० ६ ॥ श्रीयमुना० मध्येप्राशनार्थंपानीयंस० ॥ पुनः ॥ प्राणाय० ६ ॥ उत्तरापोशनंस० ॥ पानीयंपावनंश्रेष्ठंगंगादिसरिदुद्भवम् ॥ हस्तप्रक्षालनंदेविगृहाणमुखशोधनम् ॥ श्रीयमु० हस्तप्रक्षालनम् ॥ मुखप्रक्षालनं

चस० ॥ श्रीयमुना० आचमनंस० ॥ कर्पूरेणसमायुक्तंयमुनेचारुचंदनम् ॥ समर्पितं
मयातुभ्यंकरोद्वर्तनकंकुरु ॥ श्रीयमु० करोद्वर्तनार्थेचंदनंस० ॥ इदंफलंमयादेविस्था
पितंपुरतस्तव ॥ तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ श्रीयमु० फलंस० ॥ पूगी
फलंमहद्दिव्यंनागवल्लीदलैर्युतम् ॥ कर्पूरैलासमायुक्तंतांबूलंप्रतिगृह्यताम्॥श्रीयमु०
तांबूलंस० ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः ॥ अनंतपुण्यफलदमतःशांतिंप्रय
च्छमे ॥ श्रीयमुनायै०दक्षिणांस० ॥ त्रैलोक्यपावनेगंगेअंधकारविनाशिनि ॥ पंचा
र्तिक्यंगृहाणेदंविश्वप्रीत्यैनमोस्तुते ॥ श्रीयमुनायै०आर्तिक्यदीपंस० ॥ केतकीजाति
कुसुमैर्मल्लिकामालतीभवैः ॥ पुष्पांजलिर्मयादत्तोरुद्रप्रीत्यैनमोस्तुते ॥ श्रीयमुनायै०
पुष्पांजलिंस० ॥ यानिकानिचपापानिजन्मान्तरकृतानिच॥ तानितानिविनश्यंतिप्र
दक्षिणपदेपदे ॥ श्रीयमुनायै०प्रदक्षिणांस० ॥ अन्यथाशरणंनास्तित्वमेवशरणंमम ॥
तस्मात्कारुण्यभावेनरक्षस्वपरमेश्वरि ॥ गतंदुःखंगतंपापंगतंदारिद्र्यमेवच ॥ आगते
सुखसंपत्तीपुण्याच्चतवदर्शनात्॥ आवाहनंनजानामिनजानामितवार्चनम्॥ पूजांचै
वनजानामिक्षमस्वपरमेश्वरि ॥ मंत्रहीनंक्रियाहीनंभक्तिहीनंसुरेश्वरि ॥ यत्पूजितंम

यादेविपरिपूर्णंतदस्तुमे ॥ श्रीयमुनायै० नमस्कारंस० ॥ सुरासुरेंद्रादिकिरीटमौक्तिकै
र्युक्तंसदायत्तवपादपंकजम् ॥ परावरंपातुवरंसुमंगलंनमामिभक्त्याममकामसिद्धये॥
भवानिचमहालक्ष्मिसर्वकामप्रदायिनि ॥ व्रतंसंपूर्णतांयातुयमुनायैनमोस्तुते॥ श्रीय
मुनायै०प्रार्थनापुष्पंस० ॥ इतियमुनापूजासमाप्ता ॥ ॥ (यमुनाकलशोपरिपूर्णपात्रं
निधायतस्योपरिसप्तफणायुतंशेषंसंस्थाप्यपूजयेत्)॥ ॥अथशेषपूजा॥ ॥ ब्रह्मांडाधा
रभूतंचयमुनांतरवासिनम् ॥ फणासप्तसमायुक्तंध्यायेऽनंतंहरिप्रियम् ॥ श्रीशेषाय
नमः ध्यायामि ॥ शेषंसप्तफणायुक्तंकालपन्नगनायकम् ॥ अनंतशयनार्थंत्वांभक्त्या
ह्यावाहयाम्यहम् ॥ अस्यांदर्भप्रतिमायांश्रीशेषायनमःशेषंआवाहयामि ॥ नवनागकु
लाधीशशेषोद्धारककाश्यप ॥ नानारत्नसमायुक्तमासनंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीशेषाय०
आसनंस०॥अनंतप्रियशेषेशजगदाधारविग्रह ॥ पाद्यंगृहाणभक्त्यात्वंकाद्रवेयनमो
स्तुते ॥ श्रीशेषाय०पाद्यंस० ॥ कश्यपानंदजनकमुनिवंदितभोःप्रभो ॥ अर्घ्यंगृहाणस
र्वज्ञसादरंशंकरप्रिय ॥ श्रीशेषायनमः अर्घ्यंस० ॥ सहस्रफणिरूपेणवसुधोद्धारकप्र
भो ॥ गृहाणाचमनंदेवपावनंचसुशीतलम् ॥ श्रीशेषाय० आचमनंस० ॥ कुमा

रस्रूपिणेतुभ्यंदधिमध्वाज्यसंयुतम् ॥ मधुपर्कंप्रदास्यामिसर्पराजनमोस्तुते ॥ श्रीशे
षाय०मधुपर्कंस० ॥ गंगासरस्वतीरेवापयोष्णीनर्मदाजलैः ॥ स्नापयाम्युरगाध्यक्ष
ततःशांतिंप्रयच्छमे ॥ श्रीशेषाय०मलापकर्षस्नानंस० ॥ क्षीरंदधिघृतंचैवमधुशर्कर
यान्वितम् ॥ पंचामृतस्नानमिदंस्वीकुरुष्वदयानिधे ॥ श्रीशेषायनमःपंचामृतस्ना
नंस० ॥ पंचामृतस्नानानंतरंशुद्धोदकस्नानंस० ॥ सकलपूजार्थेअक्षतान्स० ॥ गं
गादिपुण्यतीर्थैस्त्वामभिषिंचेयमादरात् ॥ बलभद्रावतारेशनंदजःश्रीपतेःसखा ॥
श्रीशेषाय०स्नानंस० ॥ श्रीशेषाय०आचमनीयंस० ॥ कौशेययुग्मंदेवेशप्रीत्यात
वमयार्पितम् ॥ पन्नगाधीशनागेशतार्क्ष्यशत्रोनमोस्तुते ॥ श्रीशेषाय०वस्त्रोपवस्त्रं
स० ॥ वस्त्रोपवस्त्रानंतरमाचमनीयंस० ॥ सुवर्णनिर्मितंसूत्रंग्रथितंकंठहारकम् ॥ अने
करत्नैःखचितंसर्पराजनमोस्तुते ॥ श्रीशेषाय० यज्ञोपवीतंस० ॥ यज्ञोपवीतानं
तरमाचमनंस० ॥ अनेकरत्नान्वितहेमकुंडलेमाणिक्यसंकाशितकंकणद्वयम् ॥
हेमांगुलीयंकृतरत्नमुद्रिकंहैमंकिरीटंफणिराजतेर्पितम् ॥ श्रीशेषाय०सर्वाभरणा
निस० ॥ श्रीखंडंचंदनं०चंदनंस० ॥ अक्षताश्चसुरश्रेष्ठकुंकुमाक्ताःसुशोभिताः ॥

मयानिवेदिताभक्त्यागृहाणपरमेश्वर ॥ अक्षतान्स० ॥ माल्यादीनिसुगन्धीनि मालत्यादीनिवैप्रभो ॥ मयाहृतानिपूजार्थंपुष्पाणिप्रतिगृह्यताम् ॥ करवीरैर्जातिकुसुमैश्चंपकैर्बकुलैःशुभैः ॥ शतपत्रैश्चकह्लारैरर्चयेत्परमेश्वरम् ॥ श्रीशेषाय० पुष्पाणिस० ॥ ॥ अथांगपूजा ॥ ॥ सहस्रपादायनमः पादौपूजयामि ॥ गूढगुल्फाय० गुल्फौपू० ॥ हेमजंघाय०जंघेपू० ॥ मंदगतये०जानुनीपूज० ॥ पीतांबरधरायन० कटीपू० ॥ गंभीरनाभाय०नाभिंपू० ॥ पवनाशनाय०उदरं० ॥ उरगाय० हस्तौपू० ॥ कालियाय० भुजौपू० ॥ कंबुकंठाय० कंठंपू० विषवक्राय० वक्रंपू० फणाभूषणायन० ललाटंपू० ॥ लक्ष्मणाय० शिरःपूजयामि ॥ अनंतप्रियायन०सर्वांगंपूजयामि ॥ ॥ इत्यंगपूजा ॥ वनस्पतिरसो० ॥ श्रीशेषाय० धूपंस० ॥ साज्यंच वर्ति० ॥ श्रीशेषाय० दीपंस० ॥ नैवेद्यं० ॥ श्रीशेषाय० नैवेद्यंस० ॥ ॐ प्राणाय० ६ ॥ श्रीशेषाय० मध्येपानीयं० ॥ पुनःप्राणाय० ६ ॥ उत्तरापोशनंस० ॥ हस्तप्रक्षालनंस० ॥ मुखप्रक्षालनंस० ॥ आचमनंस० ॥ करोद्वर्तनार्थेचंदनंस० ॥ पूगीफलं ॥ श्रीशेषाय० तांबूलंस० ॥ हिरण्यगर्भ० ॥ श्रीशेषाय०दक्षिणांस० ॥

इदंफलं० ॥ श्रीशेषाय० फलंस० ॥ चंद्रादित्यौचधर० ॥ श्रीशेषाय० महानीराजन
दीपंस० ॥ नानाकुसुमसंयुक्तंपुष्पांजलिमिमंप्रभो ॥ कश्यपानंदजनकसर्पेशप्रतिगृ
ह्यताम् ॥ श्रीशेषाय० मंत्रपुष्पंस० ॥ यानिकानिच० ॥ श्रीशेषाय० प्रदक्षिणांस० ॥
नमोस्त्वनंताय० ॥ श्री० नमस्कारान्स० ॥ अनंतकल्पोक्तफलंदेहिमेत्वंमहीश्वर ॥
त्वत्पूजारहितश्चार्द्धफलंमाप्नोतिमानवः ॥ श्रीशेषाय० प्रार्थनापुष्पंस० ॥ ॥ इति
शेषपूजा ॥ ॥ अथमंडपद्वारपूजा ॥ ॥ (प्राग्द्वारे) द्वारश्रियैनमः नंदायै० सुनंदायै०
धात्र्यै० विधात्र्यै० चिच्छक्त्यै० मायाशक्त्यै० शंखनिधयेन० पद्मनिधयेन० ॥ (दक्षिण
द्वारे) द्वारश्रियै० चंडायै० प्रचंडायै० धात्र्यै० विधात्र्यै० चिच्छक्त्यै० मायाशक्त्यैन०
शंखनिधये० पद्मनिधये० ॥ (पश्चिमद्वारे) द्वारश्रियै० बलायै० प्रबलायैन० धात्र्यै०
विधात्र्यै० चिच्छक्त्यै० मायाशक्त्यै० शंखनिधये० पद्मनिधये० ॥ (उत्तरद्वारे) द्वारश्रियै०
महाबलायै० प्रबलायै० धात्र्यै० विधात्र्यै० चिच्छक्त्यै० मायाशक्त्यै० शंखनिधये० प
द्मनिधयेनमः ॥ ॥ अथपीठपूजा ॥ ॥ मध्येवास्तुपुरुषाय० मंडूकाय० कालाग्निरुद्रा
य० आधारशक्त्यैन० कूर्माय० पृथिव्यैनमः अमृतार्णवाय० श्वेतद्वीपाय० कल्पवृक्षे

भ्यो० मणिमंदिराय० हेमपीठाय० धर्माय० अधर्माय० ज्ञानाय० अज्ञानाय० वैराग्याय० ऐश्वर्याय० अनैश्वर्याय० सहस्रफणान्वितानंताय०सर्वतत्त्वाय० पद्माय० आनंदकंदाय० संविन्नालाय० विकारमयकेसरेभ्यो० प्रकृतिमयपत्रेभ्यो० सूर्यमंडलाय० चंद्रमंडलाय० वह्निमंडलाय० संसत्त्वाय ०रंरजसे० तंतमसे० आत्मने० परमात्मने० अंतरात्मने० ज्ञानात्मने० प्राणात्मने० कालात्मने० विद्यात्मने० पूर्वादिदशदिक्षु ॥ जयायै० विजयायै० अजितायै० अपराजितायै० नित्यायै० विलासिन्यै० दोग्ध्र्यै० अघोरायै० मंगलायै० आधारशक्तिकमलासनायै नमः ॥ इतिपीठपूजा ॥ अस्यश्रीप्राणप्रतिष्ठामंत्रस्य ब्रह्मविष्णुमहेश्वराऋषयः ऋग्यजुःसामानिछंदांसि पराप्राणशक्तिर्दैवता आंबीजं ह्रींशक्तिः क्रोंकीलकं श्रीमदनंतस्यप्राणप्रतिष्ठापनेविनियोगः ॥ ॐ आंह्रींक्रोंअंयंरंलंवंशंषंसंहंळंक्षंअः क्रोंह्रींआंश्रीमदनंतस्यप्राणाइहप्राणाः ॥ ॐ आंह्रीं० जीवइहस्थितः ॥ ॐ आंह्रीं० आं० सर्वेंद्रियाणि वाङ्मनस्त्वक्चक्षुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणपाणिपादपायूपस्थानीहागत्य सुखंचिरंतिष्ठंतुस्वाहा ॥ ॐ असुंनीतेपुनंरस्मासुचक्षुःपुनंःप्राणमिहनोधेहिभोगंम ॥

ज्योक्पश्येमसूर्यमुच्चरंतमनुमतेमृळयानःस्वस्ति ॥ चत्वारिवाक्परिमितापदानिता
निविदुर्ब्राह्मणायेमनीषिणः ॥ गुहात्रीणिनिहितानेंगयंतितुरीयंवाचोमनुष्यावद
न्ति ॥ गर्भाधानादिसंस्कारसिद्ध्यर्थंपंचदशप्रणवावृत्तीःकरिष्ये ॥ ॐ १५ ॥ रक्तांभोधि
स्थपोतोल्लसदरुणसरोजाधिरूढाकराब्जैः पाशंकोदंडमिक्षूद्भवमथगुणमप्यंकुशंपं
चबाणान् ॥ बिभ्राणासृक्कपालंत्रिनयनलसितापीनवक्षोरुहाढ्या देवीबालार्कवर्णाभ
वतुसुखकरीप्राणशक्तिःपरानः ॥१॥ ॥ अथानंतपूजा ॥ ॥ पीतांबरधरंदेवंशंखचक्रग
दाधरम् ॥ अलंकृतसमुद्रस्थंविश्वरूपंविचिंतये ॥ श्रीमदनंतायनमः ॥ ध्यायामि ॥ ॐ
सहस्रशीर्षापुरुषःसहस्राक्षःसहस्रपात् ॥ सभूमिंविश्वतोवृत्वात्यतिष्ठद्दशांगुलं ॥ आग
च्छानंतदेवेशतेजोराशेजगत्पते ॥ इमांमयाकृतांपूजांगृहाणपुरुषोत्तम ॥ श्रीमदनं
तायनमः अस्मिन्चतुर्दशग्रंथियुतदोरकेअनंतमावाहयामि ॥ ॐ पुरुषएवेदंसर्वंयद्भूतं
यच्चभव्यं ॥ उतामृतत्वस्येशानोयदन्नेनातिरोहति ॥ नानारत्नसमायुक्तंकार्तस्वरविभू
षितम् ॥ आसनंदेवदेवेशगृहाणपुरुषोत्तम ॥ श्रीमदनंताय० आसनंस० ॥ ॐ एतावा
नस्यमहिमातोज्यायांश्चपूरुषः ॥ पादोस्यविश्वाभूतानित्रिपादस्यामृतंदिवि ॥ गंगादि

सर्वतीर्थेभ्योमयाप्रार्थनयाहृतम् ॥ तोयमेतत्सुखस्पर्शंपाद्यार्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीमद
नंताय० पाद्यंस० ॥ ॐ त्रिपादूर्ध्वउदैत्पुरुषःपादोस्येहाभवत्पुनः ॥ ततोविष्वङ्व्यक्रा
मत्साशनानशनेअभि ॥ अनंतानंतदेवेशअनंतफलदायक ॥ अनंतानंतरूपोसिगृ
हाणार्घ्यंनमोस्तुते ॥ श्रीमदनंताय० अर्घ्यंस० ॥ ॐ तस्माद्विराळजायतविराजोअ
धिपूरुषः ॥ सजातोअत्यरिच्यतपश्चाद्भूमिथोपुरः ॥ गंगोदकंसमानीतंसुवर्णकल
शेस्थितम् ॥ आचम्यतांहृषीकेशप्रसीदपुरुषोत्तम ॥ श्रीमदनंताय० आचमनंस० ॥
ॐ यत्पुरुषेणहविषादेवायज्ञमतन्वत ॥ वसंतोअस्यासीदाज्यंग्रीष्मइध्मःशरद्धविः॥
अनंतगुणरूपायविश्वरूपधरायच ॥ नमोमहात्मदेवायअनंतायनमोनमः ॥ श्रीम
दनंताय० मलापकर्षस्नानंस० ॥ पंचामृतैःस्नपयिष्ये ॥ ॐ आप्यायस्वसमेतुतेविश्व
तःसोमवृष्ण्यं ॥भवावाजस्यसंगथे॥सुरभेस्तुसमुत्पन्नंदेवानामपिदुर्लभम् ॥ पयोददा
मिदेवेशस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीमदनंतायनमःपयःस्नानंस० ॥ पयःस्नानानंतरंशु
द्धोदकस्नानंस० सकलपूजार्थेअक्षतान्स० ॥ॐ दधिक्राव्णोअकारिषंजिष्णोरश्वस्यवा
जिनः ॥ सुरभिनोमुखाकरत्प्रणआयुंषितारिषत् ॥ चंद्रमंडलसंकाशंसर्वदेवप्रियंहिय

त ॥ ददामिदधिदेवेशस्नानार्थंप्रतिगृह्यतां ॥श्रीमदनंताय० दधिस्नानंस० दधिस्नानानं
त० सकलपू० ॥ ॐ घृतंमिमिक्षेघृतमस्ययोनिर्घृतेश्रितोघृतम्वस्यधाम ॥ अनुष्वधमाव
हमादयस्वस्वाहाकृतंवृषभवक्षिहव्यं ॥ आज्यंसुराणामाहारआज्यंयज्ञेप्रतिष्ठितम्॥आ
ज्यंपवित्रंपरमंस्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीमदनंताय० घृतस्नानंस०घृतस्नानानंत०
सकलपू०॥ॐमधुवाताऋतायतेमधुंक्षरंतिसिंधवः । माध्वीर्नःसंत्वोषधीः॥मधुनक्तमु
तोषसोमधुमत्पार्थिवंरजः॥ मधुद्यौरस्तुनःपिता ॥ मधुमान्नोवनस्पतिर्मधुमाँअस्तुसू
र्यः ॥ माध्वीर्गावोभवंतुनः ॥ सर्वौषधिसमुत्पन्नंपीयूषसदृशंमधु ॥ स्नानार्थंतेमयादत्तं
गृहाणपरमेश्वर ॥ श्रीमदनंताय० मधुस्नानं०मधुस्नाना०सकलपूजार्थे०॥ ॐ स्वादुः
पवस्वदिव्यायजन्मनेस्वादुरिंद्रायसुहवीतुनाम्ने ॥ स्वादुर्मित्रायवरुणायवायवेबृहस्प
तयेमधुमाँअदाभ्यः॥ इक्षुदंडसमद्भूतांशर्करांमधुरांशुभाम् ॥ स्नानार्थंतेमयादत्तांगृहा
णपरमेश्वर ॥ श्रीमदनंता० शर्करास्नानंस० शर्करास्नानानं० सकलपू० ॥ ॐ
आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्जेदधातन ॥ महेरणायचक्षसे ॥ योवःशिवतमोरसस्तस्य
भाजयतेहनः ॥ उशतीरिवमातरः ॥ तस्माअरंगमामवोयस्यक्षयायजिन्वथ ॥ आ

पोंजनयंयाचनः ॥ ॐ गंधद्वारांदुराधर्षांनित्यपुष्टांकरीषिणीं ॥ ईश्वरींसर्वभूतानां
तामिहोपह्वयेश्रियंम् ॥ कर्पूरैलाकुंकुमादिसुगंधिद्रव्यसंयुतम् ॥ गंधोदकंमयादत्तं
स्नानार्थंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीमदनंताय० गंधोदकस्नानंस० ॥ ततोनाममंत्रैर्वस्त्रो
पवस्त्राद्युपचारैःपूर्वपूजांकुर्यात् ॥ ततःपुरुषसूक्तादिनाअभिषेकः ॥ श्रीमदनंता०
अभिषेकस्नानंस० ॥ स्नानानंतरंआचमनंस० ॥ ॐ तंयज्ञंबर्हिषिप्रौक्षन्पुरुषंजातमं
ग्रतः ॥ तेनदेवाअयजंतसाध्याऋषयश्चये ॥ तप्तकांचनवर्णाभंकौशेयंचसुनिर्मितम् ॥
वस्त्रंगृहाणदेवेशलक्ष्मीयुक्तनमोस्तुते ॥ श्रीमदनंताय० वस्त्रोपवस्त्रेस० ॥ वस्त्रानं
तरंआचमनीयंस० ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतःसंभृतंपृषदाज्यं ॥ पशूंन्तांश्चक्रेवायव्यां
नारण्यान्ग्राम्याश्चये ॥ दामोदरनमस्तेस्तुत्राहिमांभवसागरात् ॥ ब्रह्मसूत्रंसोत्तरी
यंगृहाणपुरुषोत्तम ॥ श्रीमदनंताय० यज्ञोपवीतं० ॥ यज्ञोपवीतानंतरंआचमनीयं
स० ॥ ॐ तस्माद्यज्ञात्सर्वहुतऋचःसामानिजज्ञिरे ॥ छंदांसिजज्ञिरेतस्माद्यजुस्त
स्मादजायत ॥ श्रीखंडंचंदनंदिव्यंगंधाढ्यंसुमनोहरम् ॥ विलेपनंसुरश्रेष्ठचंदनंप्र
तिगृह्यताम् ॥ श्रीमदनंताय० चंदनंस० ॥ अक्षतास्तंडुलाःशुभ्राःकुंकुमेनविरा

जिताः ॥ मयानिवेदिताभक्त्यागृहाणपरमेश्वर ॥ श्रीमदनंताय० अक्षतान् ॥
ॐ तस्मा॒दश्वा॑अजायंत॒येकेचो॑भ॒याद॑तः ॥ गावो॑हजज्ञिरे॒तस्मा॒त्तस्मा॑ज्जा॒ता अ॑जा
वयः ॥ माल्यादीनिसुगंधीनिमालत्यादीनिवैप्रभो ॥ मयाहृतानिपूजार्थंगृह्यतां
परमेश्वर ॥ सेवंतिकाबकुलचंपकपाटलाब्जैःपुन्नागजातिकरवीररसालपुष्पैः ॥
बिल्वप्रवालतुलसीदलमालतीभिस्त्वांपूजयामिजगदीश्वरमेप्रसीद ॥ श्रीमदनं०
यथाकालोद्भवपुष्पाणिस० ॥ ॥ अथग्रंथिपूजा ॥ ॥ श्रियैनमः ॥ मोहिन्यैन०
पद्मिन्यैनमः महाबलायै० अजायै० मंगलायै० वरदायै० शुभायै० जयायै० विज
यायै० जयंत्यै० पापनाशिन्यै० विश्वरूपायै० सर्वमंगलायैनमः ॥ इतिग्रंथिपूजा ॥
॥ अथांगपूजा ॥ मत्स्यायनमः पादौपूजयामि ॥ कूर्माय० गुल्फौपू० वराहाय०
जानुनीपू० नारसिंहाय० ऊरूपू० वामनाय० कटीपूज० रामाय० उदरंपू० श्रीरा
माय० हृदयंपू० कृष्णाय० मुखंपू० सहस्रशिरसे० शिरःपूज० श्रीमदनंताय०
सर्वांगंपू० ॥ ॥ अथावरणपूजा ॥ ॥ अनंतस्यदक्षिणपार्श्वे रमायै० वामपार्श्वे
भूम्यै० इतिप्रथमावरणं० ॥ (आवरणदेवताआवाह्यहस्तंप्रक्षाल्य गंधपुष्पंतर्जनी

मध्यमागुष्ठैर्धृत्वामध्येशंखोदकंगृहीत्वामंत्रांतेशंखोदकंभूमौनिक्षिप्यपुष्पंदेवोपरिनि
क्षिपेत् ॥) दयाब्धेत्राहिसंसारसर्पान्मांशरणागतम् ॥ भक्त्यासमर्पयेतुभ्यंप्रथमावर
णार्चनम् ॥ अनेनप्रथमावरणार्चनेनश्रीमदनंतःप्रीयतांनमम ॥ (इतिमंत्रमुच्चार्य
जलंत्यक्त्वापुष्पंदेवोपरिन्यसेत् ॥) पूर्वादिक्रमेण ॥ वृद्धोल्कायन० महोल्काय० शतो
ल्काय० सहस्रोल्कायन० दयाब्धेत्रा० द्वितीयावरणार्चनम् ॥ अनेनद्वितीयावर
णार्च० ॥ २ ॥ तथैव वासुदेवाय० संकर्षणाय० प्रद्युम्नाय० अनिरुद्धाय० ॥ दयाब्धे
त्राहिसं० ॥ तृतीयाव० ॥ अनेनतृतीयावर० ॥ ३ ॥ प्राच्यां केशवायन० नाराय
णाय० माधवाय० गोविंदाय० विष्णवे० मधुसूदनाय० त्रिविक्रमाय० वामनाय०
श्रीधराय० हृषीकेशाय० ॥ पद्मनाभाय० दामोदराय० ॥ दयाब्धे० चतुर्थावरणार्च
नम् ॥ अनेनचतुर्थावर० ॥ ४ ॥ पूर्वादिक्रमेण० मत्स्याय० कूर्माय० वराहाय०
नारसिंहाय० वामनाय० रामाय० श्रीरामाय० कृष्णाय० बौद्धाय० कल्किने०
अनंताय० विश्वरूपिणेन० ॥ दयाब्धेत्रा० पंचमाव० ॥ अनेनपंचमावरणा० ॥ ५ ॥
पूर्वस्याम् अनंताय० दक्षिणस्यां ब्रह्मणेन० पश्चिमायां वायवे० उत्तरस्यां ईशानाय०

आग्नेय्यां वारुण्यै० नैर्ऋत्यां गायत्र्यै० वायव्यां भारत्यै० इशान्यां गिरिजायै० अग्रे गरुडाय० वामे सुपुण्याय० ॥ दयाब्धेत्रा० षष्ठावर० अनेनषष्ठावर० ॥ ६ ॥ पूर्वादि क्रमेण इंद्राय० अग्नये० यमाय० निर्ऋतये० वरुणाय० वायवे० सोमाय० ईशाना य० ॥ दयाब्धे० सप्तमावरणं० ॥ अनेनसप्तमावर० ॥ ७ ॥ आग्नेय्यां शेषाय० नैर्ऋ त्यां विष्णवे० वायव्यां विधये० ईशान्यां प्रजापतये० दयाब्धेत्रा० अष्टमावर० ॥ अनेनअष्टमाव० ॥ ८ ॥ आग्नेय्यां गणपतये० नैर्ऋत्यां सप्तमातृभ्यो० वायव्यां दुर्गा यै० ईशान्यांक्षेत्राधिपतये० ॥ दयाब्धेत्रा० नवमाव० ॥ अनेननवमाव० ॥ ९ ॥ मध्ये ब्रह्मणे० भास्कराय० शेषाय० सर्वव्यापिने० ईश्वराय० विश्वरूपाय० महाका याय० सृष्टिकर्त्रे० कृष्णाय० हरये० शिवाय० स्थितिकारकाय० अंतकाय० ॥ दया ब्धे० दशमाव० ॥ अनेनदशमाव० ॥ १० ॥ शौरये० वैकुंठाय० महाबलायन० पुरुषोत्तमाय० अजाय० पद्मनाभाय० मंगलाय० हृषीकेशाय० अनंताय० कपि लाय० शेषाय० संकर्षणाय० हलायुधाय० तारकाय० सीरपाणये० बलभद्राय० ॥ दयाब्धे० एकादशावर० ॥ अनेनैकादशाव० ॥ ११ ॥ माधवाय० मधुसूदनाय०

अच्युताय० अनंताय० गोविंदाय० विजयाय० अपराजिताय० कृष्णाय० ॥ दया
ब्धे० ॥ द्वादशा० अनेनद्वादशाव० ॥ १२ ॥ क्षीराब्धिशायिने० अच्युताय०
भूम्याधाराय० लोकनाथाय० फणामणिविभूषणाय० सहस्रमूर्ध्ने० सहस्रार्चिषे० ॥
दयाब्धेत्राहि०॥ त्रयोदशाव० ॥ अनेनत्रयोदशाव० ॥१३॥ केशवादिचतुर्विंशतिनाम
भिः ॥ केशवाय० ॥ २४ ॥ दयाब्धेत्राहि० चतुर्दशाव० अनेनचतुर्दशाव० ॥ १४ ॥
अथपत्रपूजा ॥ ॥ कृष्णाय० पलाशपत्रं (पळस) स० विष्णवे० औदुंबर (उंबर)
पत्रं० हरये० अश्वत्थ (पिंपळ) पत्रंस० शंभवे० भृंगराज (माका) पत्रंस० ब्रह्म
णे० जटाधार (जटामांसी) पत्रंस० भास्करायन० अशोकपत्रंस० शेषाय० कपि
त्थ (कंवठी) पत्रंस० सर्वव्यापिने० ॥ वट (वड) पत्रंस० ईश्वराय० आम्र (आं
बा) पत्रंस० विश्वरूपिणे० कदली (केळ) पत्रंस० महाकायाय० अपामार्ग (आ
घाडा) प० सृष्टिकर्त्रे० करवीर (कण्हेर) पत्रंस० स्थितिकर्त्रे० पुन्नाग (उंडल)
पत्रंस० अनंताय० नागवल्ली (नागवेल) पत्रंस० ॥ १४ ॥ ॥ अथपुष्पपूजा ॥
अनंताय० पद्म (कमळ) पुष्पंस० विष्णवे० जाती (जाई) पु० केशवाय० चंपक

(चांफा) पु० अव्यक्ताय० कल्हार० (पांढरें कमळ) पुष्पंस० सहस्रजिते० केतकी (केवडा) पुष्पं० अनंतरूपिणे० बकुल (ओंवळ) पुष्पं० इष्टाय० शत (कमळ) पुष्पं० विशिष्टाय० पुन्नाग (उंडल) पु० शिष्टेष्टाय० करवीर (कण्हेर) पु० शिखंडिनेन० धत्तूर (धोतरा) पु० नहुषाय० कुंदपु० विश्वबाहवे० मल्लिका (मोगरी) पु० महीधराय० मालती (जुई) पु० अच्युता० कर्णिका (गणेरिका) पु० अष्टोत्तरशतनामभिः पूजयेत् ॥ अनंताय० अच्युताय० अद्भुतकर्मणे० अमितविक्रमाय० अपराजिताय० अखंडाय० अग्निनेत्राय० अग्निवपुषे० अदृश्याय० अत्रिपुत्राय० ॥ १० ॥ अनुकूलाय० अनाशिने० अनघाय० अप्सुनिलयाय० अहरहाय० अष्टमूर्तये० अनिरुद्धाय० अनिर्विण्णाय० अचंचलाय० अब्दादिकाय० ॥२०॥ अचलरूपाय० अखिलधराय० अव्यक्ताय० अनुरूपाय० अभयंकराय० अक्षताय० अवपुषे० अयोनिजाय० अरविंदाक्षाय० अशनवर्जिताय० ॥ ३० ॥ अधोक्षजाय० अदितिपुत्राय० अंबिकापतिपूर्वजाय० अपस्मारनाशिने० अव्ययाय० अनादिने० अप्रमेयाय० अघशत्रवे० अमरारिघ्नाय० अनीश्वराय० ॥ ४० ॥ अजाय० अघोराय० अनादिनिधनाय०

अमरप्रभवे० अग्राह्याय० अक्रूराय० अनुत्तमाय० अरूपाय० अर्हेन० अमोघा
धिपतये० अजाय० ॥ ५० ॥ अक्षमाय० अमृताय० अघोरवीर्याय० अव्यंगाय०
अविघ्नाय० अतींद्रियाय० अमिततेजसेन० अमिताय० अष्टमूर्तये० अनिलाय०
॥६०॥ अवशाय० अणोरणीयसे० अशोकाय० अरविंदाय० अधिष्ठानाय० अमि
तनयनाय० अरण्यवासिने० अप्रमत्ताय० अनंतरूपाय० अनलाय० ॥ ७० ॥
अनिमिषाय० अस्त्ररूपाय० अग्रगण्याय० अप्रमिताय० अंतकाय० अचिंत्याय०
अपांनिधये० अतिसुंदराय० अमरप्रियाय० ॥ ८० ॥ अष्टसिद्धिप्रदाय० अरविंद
प्रियाय० अरविंदोद्भवाय० अनयाय० अर्थाय० अक्षोभ्याय० अर्चिष्मते० अनेक
मूर्तयेन० अनंतब्रह्मांडपतये० अनंतशयनाय० ॥ ९० ॥ अमराधिपतये० अनाधा
राय० अनंतनाम्ने० अनंतश्रिये० अक्षराय० अमायाय० आश्रमस्थाय० अन्नादा
य० आत्मयोनये० ॥१००॥ अवनीपतये० अवनीधराय० अनादिने० आदित्याय०
अमृताय० अपवर्गप्रदाय० अव्यक्ताय० अनंताय० ॥ १०८ ॥ इत्यष्टोत्तरशतनाम
पूजा ॥ ॥ ॐ यत्पुरुषंव्यदधुःकतिधाव्यंकल्पयन् ॥ मुखंकिमस्यकौबाहूकाऊरूपा

दांउच्येते ॥ दशांगंगुग्गुलोद्भूतंचंदनागुरुसंयुतम् ॥ सर्वेषामुत्तमंधूपंगृहाणसुरपूजित ॥ श्रीमदनं० ॥ धूपंस० ॥ ॐ ब्राह्मणोस्यमुखमासीद्बाहूराजन्यःकृतः ॥ ऊरूतदस्ययद्वैश्यःपद्भ्यांशूद्रोअजायत ॥ साज्यंचवर्तिसंयुक्तंवन्हिनायोजितंमया ॥ दीपंगृहाणदेवेशत्रैलोक्यतिमिरापह० ॥ श्रीमदनं० दीपंस० ॥ ॐ चंद्रमामनसोजातश्चक्षोःसूर्योअजायत ॥ मुखादिंद्रश्चाग्निश्चप्राणाद्वायुरजायत ॥ अन्नंचतुर्विधंस्वादुपयोदधिघृतंतथा ॥ नानाव्यंजनशोभाढ्यंनैवेद्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीमदनं० नैवेद्यंस० ॥ ॐ प्राणायस्वाहा । अपानायस्वाहा । व्यानायस्वाहा । उदानायस्वाहा । समानायस्वाहा । ब्रह्मणेस्वाहा ॥ नैवेद्यमध्येपानीयंस० ॥ [पुनः] प्राणाय० ६ ॥ उत्तरापोशनार्थंतेदद्मितोयंसुवासितम् ॥ गृहाणसुमुखोभूत्वामदनंतनमोनमः ॥ श्रीमदनं० उत्तरापोशनं ॥ हस्तप्रक्षालनं० ॥ मुखप्रक्षालनं० ॥ करोद्वर्तनकंदेवमयादत्तंहिभक्तितः ॥ चारुचंद्रप्रभंदिव्यंगृहाणजगदीश्वर ॥ श्रीमदनं० करोद्वर्तनंस० ॥ इदंफलंमयादेवस्थापितंपुरतस्तव ॥ तेनमेसुफलावाप्तिर्भवेज्जन्मनिजन्मनि ॥ श्रीमदनं० नारीकेलफलंस०॥ पूगीफलंमहद्दिव्यंनागवल्लीदलैर्युतम् ॥ कर्पूरैलासमायुक्तंतां

बूलंप्रतिगृह्यतां ॥ श्रीमदनं० तांबूलंस० ॥ हिरण्यगर्भगर्भस्थंहेमबीजंविभावसोः ॥
अनंतपुण्यफलदमतःशांतिंप्रयच्छमे ॥ श्रीमदनंता० ॥ दक्षिणांस० ॥ ॐ श्रिये
जातःश्रियआनिरियायश्रियंवयोजरितृभ्योदधाति ॥ श्रियंवसानाअमृतत्वमायन्भवं
तिसत्यासमिथामितद्रौ ॥ श्रियएवैनंतत्श्रियामादधातिसंततमृचावषट्कृत्यंसंतत्यैसं
धीयतेप्रजयापशुभिर्यएवंवेद ॥ चंद्रादित्यौचधरणीविद्युदग्निस्तथैवच ॥ त्वमेवसर्व
ज्योतींषिआर्तिक्यंप्रतिगृह्यताम् ॥ श्रीमदनंताय० महानीराजनदीपंस० ॐ ना
भ्याआसीदंतरिक्षंशीर्ष्णोद्यौःसमवर्तत ॥ पद्भ्यांभूमिर्दिशःश्रोत्रात्तथालोकाँअकल्प
यन् ॥ नमस्तेभगवन्भूयोनमस्तेधरणीधर ॥ नमस्तेसर्वनागेंद्रनमस्तेमधुसूदन ॥
श्रीमदनं० नमस्कारंस० ॥ ॐ सप्तास्यासन्परिधयस्त्रिःसप्तसमिधःकृताः ॥ देवाय
द्यज्ञंतन्वानाअबध्नन्पुरुषंपशुं ॥ यानिकानिचपापानिजन्मांतरकृतानिच ॥ तानिता
निविनश्यंतिप्रदक्षिणपदेपदे ॥ श्रीमदनं० ॥ प्रदक्षिणांस० ॥ ॐ यज्ञेनयज्ञमयजंतदे
वास्तानिधर्माणिप्रथमान्यासन् ॥ तेहनाकंमहिमानःसचंतयत्रपूर्वेसाध्याःसंतिदे
वाः ॥ नमस्तेदेवदेवेशनमस्तेगरुडध्वज ॥ नमस्तेकमलाकांतअनंतायनमोनमः ॥

श्रीमदनं० ॥ मंत्रपुष्पं० ॥ ॥ अथदोरकप्रार्थना ॥ ॥ अनंतायनमस्तुभ्यं
सहस्रशिरसेनमः ॥ नमोस्तुपद्मनाभायनागानांपतयेनमः ॥ अनंतःकामदः
श्रीमाननंतोमेप्रयच्छतु ॥ अनंतोदोररूपेणपुत्रपौत्रान्प्रवर्धतु ॥ श्रीमदनंता० ॥
प्रार्थनापुष्पंस० ॥ ॥ अथदोरकबंधनमंत्रः ॥ अनंतसंसारमहासमुद्रमग्नंसमभ्यु
द्धरवासुदेव ॥ अनंतरूपेविनियोजयस्वह्यनंतसूत्रायनमोनमस्ते ॥ ॥ इतिबद्ध्वा ॥ ॥
अथजीर्णदोरकविसर्जनमंत्रः ॥ ॥ नमःसर्वहितानंतजगदानंदकारक ॥ जीर्णदो
रममुंदेवविसृजेऽहंत्वदाज्ञया ॥ ॥ इतिविसर्जयेत् ॥ अनेनयथाज्ञानेनकृतपूजनेन
श्रीमदनंतःप्रीयताम् ॥ ॥ अथवायनप्रदानं ॥ अद्यपूर्वो० ॥ अनंतपूजासांगतासि
द्ध्यर्थंब्राह्मणायवायनप्रदानंब्राह्मणपूजनंचकरिष्ये ॥ इतिसंकल्प्य ॥ आसनाद्युप
चारैर्ब्राह्मणंसंपूज्य ॥ ॥ अथवायनमंत्रः ॥ गृहाणेदंद्विजश्रेष्ठवायनंदक्षिणायुतम् ॥
त्वत्प्रसादादहंदेवमुच्येयंकर्मबंधनात् ॥ प्रतिगृह्णद्विजश्रेष्ठअनंतफलदायक ॥ पक्वा
न्नफलसंयुक्तंदक्षिणाघृतसंयुतम् ॥ वायनंद्विजवर्यायदास्यामिव्रतपूर्तये ॥ इदंवाय
नप्रदानंसदक्षिणाकंसतांबूलंअमुकशर्मणेब्राह्मणायतुभ्यमहंसंप्रददे ॥ प्रतिगृह्यतां ॥

ब्राह्मणः प्रतिगृह्णामीतिवदेत् ॥ अनेनवायनप्रदानेनश्रीमदनंतःप्रीयतांनमम ॥ तथैवजीर्णदोरकदानंदद्यात् ॥ ॥ अथजीर्णदोरकदानमंत्रः ॥ ॥ अनंतःप्रतिगृह्णातिअनंतोवैददातिच ॥ अनंतस्तारकोभाभ्यामनंतायनमोनमः ॥ इतिदद्यात् ॥ ततःयथाशक्तिब्राह्मणान्भोजयेत् ॥ ॥ इति पूजाविधिः समाप्तः ॥ ॥

॥ श्रीगणेशायनमः ॥ ॥ अथ अनंतचतुर्दशीव्रतं ॥ सापराकार्या ॥ पूजनकाल व्यापित्वात् ॥ अनंतंपूजयेद्यस्तुप्रातःकालेसमाहितः॥ अनंतांलभतेसिद्धिंचक्रपाणेः प्रसादतः ॥ इतिब्रह्मांडपुराणात् ॥ तदभावेपूर्वा ॥ उभयदिनेसूर्योदयव्यापित्वेपूर्णा युक्तत्वेनपरैवग्राह्या ॥ भाद्रेसितेचतुर्दश्यामनंतंपूजयेत्सुधीः ॥ ह्रासेनसर्वकर्माणि प्रातरेवहिपूजनं ॥ शुक्लाभाद्रपदस्यापिअनंताख्याचतुर्दशी ॥ उदयव्यापिनीग्राह्या घटिकैकापियाभवेत् ॥ इतिहेमाद्रिः ॥ तस्मात्परैवेतिसर्वसंमतम् ॥ ॥ अथ अनंतपूजाविधिः ॥ ॥ प्रातर्नद्यादिकेस्नात्वानित्यकर्मसमाप्यच ॥ अनंतंहृदयेकृत्वाशुचिस्तत्रसमाहितः ॥ अव्रणंकलशंचैववस्त्रयुग्मेनवेष्टितम् ॥ मुष्टिमात्रेणदर्भैस्तु फणिराजंचकारयेत् ॥ स्थापयेत्कलशस्याग्रेजगदाधारमव्ययम् ॥ आराधयेदनंतंच तस्मिन्कुंभेविशेतः ॥ गोचर्ममात्रमालिप्यगोमयेनविचक्षणः ॥ तन्मध्येस्थंडिलंकृत्वापद्ममष्टदलंलिखेत् ॥ तस्योपरिन्यसेत्कुंभंचूतपल्लवसंयुतम् ॥ प्राणायामंततः कृत्वातिथ्यादिपरिकल्पयेत् ॥ इति व्रतशास्त्रार्थः ॥ ॥ ॥

श्रीगणेशाय नमः ॥ नैमिषारण्याचेठायीं सूत शौनकादिक ऋषींला ह्मणतात, हे ऋषि हो ! पूर्वी धर्मपरायण पंडुपुत्र धर्मराजानें जरासंधाचा वध करून सर्व पृथ्वीवर आपलें वर्चस्व स्थापन करावें अशा हेतूनें भागीरथी नदीच्या कांठीं राजसूय यज्ञ करण्याचा विचार केला॥ १ ॥ प्रथमतः त्यानें श्रीकृष्ण आणि आपले बंधु भीमार्जुन यांच्या संमतीनें त्या यज्ञाकरितां मोठा वि-

अथकथा ॥ ॥ सूतउवाच ॥ पुरातुजाह्नवीतीरेधर्मोधर्मपरायणः ॥ जरासंधवधार्थायराजसूयमुपाक्रमत् ॥१॥ कृष्णेनसहधर्मोऽसौभीमार्जुनसमन्वितः ॥ यज्ञशालांप्रकुर्वीतनानारत्नोपशोभिताम् ॥ २ ॥ मुक्ताफलसमाकीर्णामिंद्रालयसमप्रभाम् ॥ यज्ञार्थंभूपतीन्सर्वान्समानीयप्रयत्नतः ॥ ३ ॥ गांधारीतनयोराजातदानींनृपनंदनः ॥दुर्योधनइतिख्यातःसमागच्छन्मखालयम् ॥४॥

स्तीर्ण आणि नानाप्रकारच्या रत्नांनीं सुशोभित असून ज्यांत सर्वत्र मुक्ताफळें जडलीं आहेत असा इंद्राच्या प्रासादाप्रमाणें अत्यंत रमणीय असा मंडप तयार केला, आणि त्या यज्ञसमारंभाकरितां आपले आप्त, संबंधी, स्नेही वगैरे जितके राजे होते त्या सर्वांला आमंत्रणें पाठवून बोलावून आणिलें ॥ २ ॥ ३ ॥ त्या वेळीं गांधारीचा पुत्र राजा दुर्योधनही तेथें आला होता ॥ ४॥

तो त्या मंडपांतून पहात हिंडत असतां पाण्यासारखी स्वच्छ स्फटिकांची भूमि तयार केली होती, ती पाहून हें पाणी आहे असा त्याला भास होऊन त्यानें आपलीं वस्त्रें भिजतील असें समजून वर सांवरून धरिलीं आणि तेथून तो हळू हळू चांचपटत चालूं लागला ॥ ५ ॥ अशा प्रकारें चालत असलेल्या त्या दुर्योधनाला पाहून तेथें असलेल्या द्रौपदी आदि मुख्य मुख्य स्त्रिया किंचित् हसल्या, तें जाणून दुर्योधन मनांत फार खट्टू झाला आणि लौकर लौकर चालूं

दृष्ट्वादुर्योधनेनात्रप्रांगणंजलसन्निभम् ॥ ऊर्ध्वंकृत्वातुवस्त्राणितत्रागच्छच्छ
नैःशनैः ॥ ५ ॥ स्मितवक्त्राश्चतंदृष्ट्वाद्रौपद्यादिवरांगनाः ॥ दुर्योधनस्ततोग
च्छन्जलमध्येपपातह ॥ ६ ॥ पुनःसर्वेनृपाश्चैवऋषयश्चतपोधनाः ॥ उप
हासंचचक्रुस्ताद्रौपद्यादिसुलोचनाः ॥ ७ ॥ ॥ ॥ ॥

लागला, तों पुढें दुसरी एक खरोखर पाण्यानें भरलेली अशी तळी असून पहाणाराला ती स्फटिकाच्या फरसबंदीसारखी दिसत असे, ती त्याच्या दृष्टीस पडली, तेव्हां पहिल्याप्रमाणेंच ही देखील स्फटिकांचीच भूमि असेल असें समजून तो निःशंकपणें चालूं लागला, आणि एकदम त्या तळींत पडला ॥ ६ ॥ तें पाहून तर पुनः त्या द्रौपदिआदि स्त्रिया, सर्व राजे, आणि महातपस्वी ऋषि वगैरे सर्व लोक मोठ्यानें हसूं लागले ॥ ७ ॥ ॥ ॥

तेव्हां तो महाराजाधिराज दुर्योधन आपल्या अंतःकरणांत अतिशय कोपाविष्ट होऊन शकुनीमामासहवर्तमान हस्तिनापुरास जाण्यास निघाला ॥ ८ ॥ तेव्हां तो कपटी शकुनी मधुर वाणीनें त्यास ह्मणाला, हे राजा ! तुला या वेळीं मोठा राग आला आहे हें खरें; परंतु पुढें आपणाला आपलें कार्य साधून घेणें आहे, ह्मणून तूर्त तूं या आपल्या रागाला सोडून दे ॥ ९ ॥

महाराजाधिराजोऽसौमहान्क्रोधपरायणः ॥ विनिर्गतःस्वकंराष्ट्रंमातुलेना वृतोनृपः ॥ ८ ॥ तस्मिन्कालेतुशकुनिःप्रोवाचमधुरंवचः ॥ मुंचराजन्महा रोषंपुरतःकार्यगौरवात् ॥ ९ ॥ द्यूतोपक्रमणेनैवसर्वंराज्यमवाप्स्यसि ॥ गंतु मुत्तिष्ठराजेंद्रसत्रस्यसदनंप्रति ॥ १० ॥ तथेत्युक्त्वामहाराजःसमागच्छन्म खालयम् ॥ विनिर्वृत्यमखंजग्मुर्नृपाःसर्वेस्वकंपुरम् ॥ ११ ॥ ॥

यांच्या या यज्ञाची समाप्ति झाल्यावर द्यूताच्या योगानें यांचें सर्व राज्य तुला मिळेल, याकरितां हे राजा ! तूं लौकर ऊठ आणि त्या यज्ञमंडपांत चल ॥ १० ॥ असें शकुनीचें बोलणें ऐकून, फार चांगलें आहे असें ह्मणून दुर्योधन पुनः यज्ञमंडपांत गेला. पुढें यथाविधि यज्ञ संपूर्ण झाल्यावर सर्व राजे पांडवांचा निरोप घेऊन आपापल्या नगरांस गेले ॥ ११ ॥ ॥

नंतर दुर्योधन राजाही त्यांचा निरोप घेऊन हस्तिनापुरास गेला. कांहीं दिवस गेल्यानंतर दुर्योधनानें पंडुपुत्र धर्म, भीम, अर्जुन, नकुळ आणि सहदेव यांस हस्तिनापुरास बोलावून नेऊन ॥ १२ ॥ आज तुह्मीं आह्मीं द्यूत खेळूंया असें त्यांस सांगितलें. त्यावरून धर्मराज दुर्योधनाबरोबर द्यूत खेळूं लागला, त्यांत पांडवांचें सर्वस्व जाऊन दुर्योधनास मिळालें. याप्रमाणें. त्या निष्पाप पांडवांचा द्यूतानें पराभव झाला आणि दुर्योधनानें त्यांचें सर्वस्व घेऊन

ततोदुर्योधनोराजासमागत्यगजाह्वयम् ॥ आनीयपांडुपुत्रांश्चधर्मभीमार्जुनान्वरान् ॥ १२ ॥ द्यूतारंभंचाकुरुतस्वंराज्यंप्राप्तवांस्ततः ॥ द्यूतेनैवजिताःसर्वेपांडवावीतकल्मषाः ॥ १२ ॥ ततोरण्यांतरेगत्वावर्ततेवनचारिणः ॥ ततोवृत्तांतमाकर्ण्यभ्रातृभिःसहपांडवम् ॥ युधिष्ठिरंद्रष्टुमनाःकृष्णोगाज्जगदीश्वरः ॥ १४ ॥

त्यांना अरण्यांत घालविलें ॥ १३ ॥ तेव्हां ते पांडव मोठे राजे असूनही जंगली लोकांप्रमाणें नानाप्रकारचीं दुःखें भोगीत अरण्यांत राहूं लागले. हें दुःखकारक वर्तमान कृष्णानें ऐकिलें. तेव्हां तो जगदीश्वर भीमार्जुनादि बंधूंसहित वनवास भोगणाऱ्या धर्मराजाला भेटण्याकरितां त्या अरण्यांत गेला ॥ १४ ॥ ॥ ॥ ॥

सूत शौनकादिकांस ह्मणतात, याप्रमाणें श्रीकृष्ण जेव्हां अरण्यांत गेला तेव्हां वनवास भोगीत असल्यामुळें दुःखानें कृश झालेल्या पांडवांनीं त्या महात्म्या श्रीकृष्णाला पाहतांच साष्टांग नमस्कार घालून ते त्यास विचारूं लागले ॥ १५॥ धर्मराज ह्मणतो, हे कृष्णा! मी सांप्रत आपल्या भावांसहवर्तमान फार दुःखी झालों आहें, तेव्हां ह्या अनंत दुःखसागरापासून आ-

॥ सूतउवाच ॥ अरण्येवर्तमानास्तेपांडवादुःखकर्शिताः॥ कृष्णंदृष्ट्वामहात्मानंप्रणिपत्यतमब्रुवन्॥ १५॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ अहंदुःखीहसंजातोभ्रातृभिःपरिवारितः ॥ कथंमुक्तिर्वदास्माकमनंताद्दुःखसागरात् ॥१६ ॥ कंदेवंपूजयिष्यामिराज्यंप्राप्स्याम्यनुत्तमम् ॥ अथवाकिंव्रतंकुर्यांत्वत्प्रसादाद्धवेच्छितम् ॥ १७ ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ अनंतव्रतमस्त्येकंसर्वपापहरंशुभम् ॥ सर्वकामप्रदंनृणांस्त्रीणांचैवयुधिष्ठिर ॥ १८ ॥ ॥

मची कशी मुक्ति होईल तें सांग ॥ १६ ॥ कोणत्या देवाची पूजा केल्यानें किंवा कोणतें व्रत केल्यानें आमचें अत्युत्तम राज्य आह्मांस पुनः प्राप्त होईल आणि तुझ्या प्रसादानें आमचें सर्व प्रकारें हित होईल तें मला सांग ॥ १७ ॥ याप्रमाणें धर्मराजाचें भाषण ऐकून

श्रीकृष्ण ह्मणाले, हे राजा! सर्व पापांचा नाश करून सकल स्त्रिया आणि पुरुष यांचे सर्व मनोरथ पूर्ण करणारें आणि सर्वप्रकारें कल्याणकारक असें एक अनंतव्रत आहे ॥ १८ ॥ तें भाद्रपद शुक्ल चतुर्दशीचे दिवशीं करावें त्याच्या अनुष्ठानमात्रेंकरून सर्व पापांचा नाश होतो ॥ १९ ॥ याप्रमाणें श्रीकृष्णाचें वाक्य ऐकून धर्मराज ह्मणाला हे श्रीकृष्णा! तूं ज्या अनंताचें व्रत ह्मणतोस

शुक्लपक्षेचतुर्दश्यांमासिभाद्रपदेभवेत् ॥ तस्यानुष्ठानमात्रेणसर्वपापंव्यपोहति ॥ १९ ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ कृष्णकोऽयमनंतेतिप्रोच्यतेयस्त्वया विभो ॥ किंशेषनागआहोस्विदनंतस्तक्षकःस्मृतः ॥ २० ॥ परमात्माऽथवानंतउताहोब्रह्मगीयते ॥ कएषोऽनंतसंज्ञोवैतथ्यंमेब्रूहिकेशव ॥ २१ ॥

तो अनंत कोणता? नागांमध्यें श्रेष्ठ जो शेष त्याला अनंत असें ह्मणतात, तेव्हां तो किंवा सर्पांचा राजा जो तक्षक त्यालाही अनंत असें ह्मणतात, तेव्हां तो ॥ २० ॥ किंवा परमात्म्यालाही अनंत असें ह्मणतात तो. अनंत याशब्देंकरून ब्रह्माचेंही ग्रहण करितात, याप्रमाणें अनंत हें नांव पुष्कळांला आहे, ह्मणून ज्याचें व्रत करावयाचें तो अनंत कोणता तें हे केशवा! मला सांग ॥ २१ ॥

हें ऐकून श्रीकृष्ण ह्मणतो, हे राजा धर्मा! अनंत हें माझेंच नांव आहे, आणि मीच त्या रूपानें प्रगट झालों आहें असें समज. सूर्यादि नवग्रहांचा आत्मा, ज्याला काल असें ह्मणतात ॥ २२ ॥ आणि ज्याचें कला, काष्ठा, मुहूर्त, दिवस आणि रात्र हें शरीर असून पंधरवडा, महिना, ऋतु, नक्षत्रें आणि युगें ह्या नांवांनीं जी कालाची व्यवस्था आहे तिच्या योगेंकरून ॥ २३ ॥ जो

॥ कृष्णउवाच ॥ ॥ अनंतइत्यहंपार्थममरूपंनिबोधतत् ॥ आदित्यादिग्रहात्मासौयःकालइतिपठ्यते ॥ २२ ॥ कलाकाष्ठामुहूर्तादिदिनरात्रिशरीरवान् ॥ पक्षमासर्तुवर्षादियुगकालव्यवस्थया ॥ २३ ॥ योऽयंकालोमयाख्यातःसोऽनंतइतिकीर्त्यते ॥ सोऽहंकृष्णोवतीर्णोऽत्रभूभारोत्तारणायच ॥ २४ ॥ दानवानांवधार्थायवसुदेवकुलोद्भवम् ॥ मांविद्धिसततंपार्थसाधूनांपालनायच ॥ २५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

हा काल ह्मणून प्रसिद्ध आहे, त्यालाच मीं अनंत असें ह्मणतों व तो जो अनंत तोच मी कृष्ण या नांवानें पृथ्वीचा भार, दूर करण्याकरितां सांप्रत या पृथ्वीवर अवतरलों आहें ॥ २४ ॥ हे धर्मा! मी दानवांच्या वधाकरितां वसुदेवाच्या पोटीं जन्मलों आहें असें समज आणि नेहमीं

साधूंचें संरक्षण करण्याकरितां मी अवतार धारण करितों असें जाण ॥ २५ ॥ मला आदि मध्य आणि मरण हीं नाहींत; कृष्ण, विष्णु, शिव, हरि, वैकुंठ, भास्कर आणि सोम-अशीं सर्व जगांत व्यापून राहणाऱ्या मला ईश्वराला नांवें आहेत ॥ २६ ॥ मी महाकालरूप असून सर्व जगाची उत्पत्ति, स्थिति आणि लय हीं करणारा आहें असें समज. हे महाबाहो, धर्मा! मी वि-

अनादिमध्यनिधनंकृष्णंविष्णुंहरिंशिवम् ॥ वैकुंठंभास्करंसोमंसर्वव्यापिन
मीश्वरम् ॥ २६ ॥ विश्वरूपंमहाकालंसृष्टिसंहारकारकम् ॥ प्रत्ययार्थंमया
रूपंफाल्गुनायप्रदर्शितम् ॥ २७ ॥ पूर्वमेवमहाबाहोयोगिध्येयमनुत्तमम् ॥
विश्वरूपमनंतंचयस्मिन्निंद्राश्चतुर्दश ॥ २८ ॥ वसवोद्वादशादित्यारुद्राए
कादशस्मृताः ॥ सप्तर्षयःसमुद्राश्चपर्वताःसरितोद्रुमाः ॥ २९ ॥ ॥

श्वरूप आहें याचा अनुभव येण्याकरितां जें योगीजनांनीं ध्यान करण्याला योग्य असून अत्युत्तम आणि अनंत असें माझें विश्वरूप मीं पूर्वी अर्जुनाला दाखविलें आहे, कीं ज्या माझ्या विश्वरूपांत चौदा इंद्र, ॥ २७ ॥ २८ ॥ आठ वसु, बारा आदित्य, अकरा रुद्र, सप्तर्षि, सात समुद्र, पर्वत, नद्या, वृक्ष ॥ २९ ॥ ॥ ॥ ॥

सत्तावीस नक्षत्रें, दहा दिशा, भूमि, पाताळ आणि भूर्भुवःस्वर् इत्यादि वरचे लोक हे सर्व माझ्यामध्यें समावेश पावले आहेत. हे धर्मा ! याविषयीं संदेह बाळगूं नको. जो साक्षात् विश्वरूपी तोच मी आहें यांत संशय नाहीं ॥ ३० ॥ अशा प्रकारचें कृष्णाचें भाषण ऐकून धर्म ह्मणाला, हे कृष्णा ! तूं सर्व ज्ञात्यांमध्यें फार श्रेष्ठ आहेस ह्मणून अनंतव्रताचें माहात्म्य आणि त्याचा विधि

नक्षत्राणिदिशोभूमिःपातालंभूर्भुवादिकम् ॥ माकुरुष्वात्रसंदेहंसोहंपार्थ
नसंशयः ॥ ३० ॥ ॥ युधिष्ठिरउवाच ॥ ॥ अनंतव्रतमाहात्म्यंविधिंवद
विदांवर ॥ किंपुण्यंकिंफलंचास्यकिंदानंकस्यपूजनम् ॥ ३१ ॥ केनचा
दौपुराचीर्णंमर्त्यैकेनप्रकाशितम् ॥ एवंसविस्तरंसर्वंब्रूह्यनंतव्रतंमम ॥३२॥

मला सांग, व तें व्रत केलें असतां कोणतें पुण्य व कोणतें फळ प्राप्त होतें तें सांग. तसेंच या व्रताच्या संबंधानें कोणतें दान आणि कोणाची पूजा करावयाची तें सांग ॥ ३१ ॥ आणि पूर्वीं हें व्रत कोणीं केलें होतें व त्याला काय फळ प्राप्त झालें तेंही सांग. तसेंच मनुष्यलोकीं हें व्रत प्रथम कोणीं केलें तो सर्व प्रकार विस्तारपूर्वक मला सांग ॥ ३२ ॥ ॥ ॥

हें ऐकून भगवान् श्रीकृष्ण ह्मणतो, हे राजा ! पूर्वीं कृतयुगांत सुमंतु नांवाचा एक ब्राह्मण होता, त्यानें वसिष्ठगोत्रांत उत्पन्न झालेल्या भृगुनामक ब्राह्मणाची जी अत्यंत रूपवती दीक्षा नांवाची कन्या होती तिच्याशीं वेदोक्त विधीनें लग्न केलें ॥ ३३ ॥ पुढें कांही काळानें त्या सुमंतूला दीक्षेच्या पोटीं अनंत लक्षणांनीं युक्त अशी एक उत्तम कन्या झाली, तिचें

श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ आसीत्पुराकृतयुगेसुमंतुर्नामवैद्विजः ॥ वसिष्ठगोत्र संभूतेःसुरूपांचभृगोःसुताम् ॥ दीक्षानाम्नींचोपयेमेवेदोक्तविधिनानृप ॥ ३३ ॥ तस्याःकालेनसंजातादुहितानंतलक्षणा ॥ शीलानाम्नीसुशीला सावर्धतेपितृवेश्मनि ॥ ३४ ॥ माताचतस्याःकालेनज्वरदाहेनपीडिता ॥ विनष्टासानदीतीरेययौस्वर्गंपतिव्रता ॥ ३५ ॥ ॥

त्यानें शीला असें नांव ठेविलें. ती सुशील असून बापाच्या घरीं शुक्लपक्षींच्या चंद्रकलेप्रमाणें वाढत चालली होती ॥ ३४ ॥ पुढें कांहीं दिवस गेल्यानंतर त्या मुलीची आई दीक्षा हिला ताप घेऊन त्या तापाच्या दाहानें फार पीडित होऊन नदीतीरीं मरण पावली. ती पतिव्रता असल्यामुळें स्वर्गास गेली ॥ ३५ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

पुढें त्या सुमंतूनें दुसरी एका धर्मनिष्ठ पुरुषाची उपवर कन्या पाहून तिच्याशीं यथाविधि लग्न केलें. त्या त्याच्या स्त्रीचें नांव कर्कशा असें होतें ॥ ३६ ॥ तसेंच तिचें शीलही तिच्या त्या नांवाप्रमाणेंच वाईट होतें. ती मोठी कर्कशा, अतिशय रागीट, आणि नेहमीं दुसऱ्याशीं कलह करणारी अशी होती. दीक्षेची कन्या आपल्या नांवाप्रमाणें सुशीला असल्यामुळें आपल्या बा-

सुमंतुस्तुततोन्यांवैधर्मपुंसःसुतांपुनः ॥ उपयेमेविधानेनकर्कशांनामनामतः ॥ ३६ ॥ दुःशीलांकर्कशांचंडींनित्यंकलहकारिणीम् ॥ सापिशीलापितुर्गेहेगृहार्चनपराबभौ ॥३७॥ कुड्यस्तंभबहिर्द्वारदेहलीतोरणादिषु ॥ वर्णकैश्चित्रमकरोन्नीलपीतसितासितैः ॥ ३८ ॥ स्वस्तिकैःशंखपद्मैश्चअर्चयंतीपुनः पुनः ॥ ततःकालेबहुगतेकौमारवशवर्तिनी ॥ ३९ ॥ एवंसावर्धतेशीलापितृवेश्मनि मंगला ॥ पित्राद्दष्टातदातेनस्त्रीचिह्नायौवनेस्थिता ॥ ४० ॥ ॥

पाच्या येथेंच राहून गृहकृत्यांत निमग्न असे ॥ ३७ ॥ तिनें भिंतींवर, खांबांवर, दरवाज्यांवर आणि देवडीवर नानाप्रकारच्या रंगांनीं अनेक प्रकारचीं चित्रें काढून ॥ ३८ ॥ आणि तसेंच शंख, पद्म व स्वस्तिकें इत्यादि काढून घर सुशोभित करावें ॥ ३९ ॥ याप्रमाणें ती मंगलरूपिणी

मुलगी शीला आपल्या पित्याच्या घरांत वाढत असतां कांहीं दिवसांनीं यौवनावस्था प्राप्त झाली असें तिच्या बापानें पाहिलें तेव्हां ॥ ४० ॥ ती विवाहाला योग्य झाली. आहे असें जाणून सांप्रत पृथ्वीवर हिला अनुरूप असे वर कोणकोणते आहेत याविषयीं मनांत विचार करूं लागला; परंतु तसा कोणी आढळेना. तेव्हां आतां ही कोणाला द्यावी अशा विचारांत पडून फार दुःखित झाला ॥ ४१ ॥ इतक्यांत वेदवेत्त्यांत परम श्रेष्ठ व श्रीमान् असा कौंडिण्य ऋषि

तांदृष्ट्वाचिंतयामासवराननुगुणान्भुवि ॥ कस्मैदेयामयाकन्याविचार्येति सुदुःखितः ॥ ४१ ॥ एतस्मिन्नेवकालेतुमुनिर्वेदविदांवरः ॥ कन्यार्थीचागतःश्रीमान्कौंडिण्योमुनिसत्तमः ॥ ४२ ॥ उवाचरूपसंपन्नांत्वदीयांतनयांवृणे ॥ पितादद‍ौद्विजेंद्रायकौंडिण्यायशुभेदिने ॥ ४३ ॥ ॥

आपणांकरितां योग्य कन्या पहात पहात चोहोंकडे फिरत फिरत त्या सुमंतूच्या घरीं आला ॥४२॥ तेव्हां ती सुमंतूची मुलगी शीला रूपानें व गुणानें अति उत्तम आहे असें पाहून कौंडिण्य सुमंतूला ह्मणाला, ह्या तुझ्या सुरूप कन्येला वरावें अशी माझी इच्छा आहे. सुमंतूला तें त्याचें ह्मणणें मान्य झालें आणि त्याप्रमाणें त्यानें लग्नाची तयारी करून शुभ मुहूर्तावर त्या द्विजश्रेष्ठ कौंडिण्याला आपली कन्या दिली ॥ ४३ ॥ ॥ ॥ ॥

त्यानें तो विवाह आपल्या शाखेला योग्य अशा गृह्यसूत्रांत सांगितलेल्या विधीनें केला. हे धर्मराजा ! तो सोहळा फारच आनंदकारक असा झाला. आसपासच्या ऋषींच्या स्त्रियांनीं येऊन मंगलकारक गीतें गाऊन विवाहसंबंधी शिष्टाचार केला ॥ ४४ ॥ ब्राह्मण कल्याणकारक मंत्र ह्मणत होते, बंदिजन जयघोष करीत होते. याप्रमाणें सर्व पार पडल्यावर वधूवरांला आपल्या

गृह्योक्तविधिनापार्थविवाहमकरोत्तदा ॥ मंगलाचारनिर्घोषंतत्रकुर्वंतियो
षितः ॥ ४४ ॥ ब्राह्मणाःस्वस्तिवचनंजयघोषंचबंदिनः ॥ निर्वर्त्योद्वाहि
कंसर्वंप्रोक्तवान्कर्कशांद्विजः ॥ ४५ ॥ ॥ सुमंतुरुवाच ॥ ॥ किंचि
द्दायादिकंदेयंजामातुःपारितोषिकम् ॥ तच्छ्रुत्वाकर्कशाक्रुद्धाप्रोत्सार्यगृह
मंडनम् ॥ ४६ ॥ ॥ ॥ ॥

घरीं पाठविण्याचा समय आला तेव्हां सुमंतु आपल्या कर्कशानामक स्त्रीला ह्मणाला ॥ ४५ ॥ आपले जांवई आज स्वगृहीं जाणार, तेव्हां त्यांच्या संतोषाकरितां त्यांना कांहीं देणगी दिली पाहिजे. सुमंतूचें हें बोलणें ऐकून ती कर्कशा फार संतापली, आणि लग्नाकरितां जीं गुढ्या तोरणें वगैरे उभारिलीं होतीं तीं सर्व तिनें चोहोंकडे उडवून दिलीं ॥ ४६ ॥

दागदागिने वगैरे जें कांहीं होतें तें पेटींत घालून कुलूप लावून बंदोबस्त केला, आणि जांवयाला तुह्मीं आपल्या घरीं लौकर निघून जा ह्मणून सांगून, फराळाचे सामानाचा चाराचुरा वाटेंत खाण्याकरितां फराळाला ह्मणून दिला ॥ ४७ ॥ आणि सुमंतूस ह्मणाली कीं आतां घरांत कांहीं द्रव्य उरलें नाहीं, खोटें वाटत असल्यास शोधून पहा. कर्कशेचें असें भाषण ऐकून सुमंतु

पेटकेसुस्थिरंबध्वास्वगृहंगम्यतामिति ॥ भोज्यावशिष्टचूर्णेनपाथेयंचचका
रसा ॥ ४७ ॥ उवाचवित्तंनैवास्तिगृहेपश्ययदिस्थितम् ॥ तच्छ्रुत्वाविम
नाःपार्थसंयतात्मामुनिस्तदा ॥ ४८ ॥ कौंडिण्योपिविवाहेनांपथिगच्छन्
शनैःशनैः ॥ शीलांसुशीलामादायनवोढांगोरथेनहि ॥४९॥ ददर्शयमुनां
पुण्यांतामुत्तीर्यतटेरथम् ॥ संस्थाप्यावश्यकंकर्तुंगतःशिष्यान्नियुज्यवै॥५०॥

फार रंजीस झाला, आणि कांहीं उपाय नाहीं असें पाहून उगाच राहिला ॥ ४८ ॥ इकडे कौंडिण्यही विवाह यथासांग झाला तेव्हां मोठ्या संतोषानें आपल्या सासऱ्याचा निरोप घेऊन त्या नवोढा सुशील पत्नीला घेऊन उत्तम बैल जुंपिलेल्या गाडींत बसून सावकाश सावकाश मार्गक्रमण करूं लागला ॥ ४९ ॥ पुढें वाटेंत त्याला यमुना नदी लागली, ती ओलांडून तो पलीकड-

॥२१॥

च्या तीरीं गेला आणि तेथें गाडी सोडून बैलांस चारापाणी घालण्यास व गाडीचें संरक्षण करण्यास शिष्यांस सांगून आपण आपलें आवश्यक नित्यकर्म आटोपण्याकरितां स्नान करण्यास गेला ॥ ५० ॥ त्या वेळीं दोनप्रहरच्या भोजनाचा समय झाला होता म्हणून ती कौंडिण्याची स्त्री शीलाही गाडीखालीं उतरली, तों त्या यमुनेच्या तीरीं रक्तवस्त्रें नेसलेल्या अशा पुष्कळ स्त्रिया तिनें पाहिल्या ॥ ५१ ॥ त्या दिवशीं भाद्रपदशुक्ल चतुर्दशी होती म्हणून त्या स्त्रिया

मध्याह्नेभोज्यवेलायांसमुत्तीर्यसरित्तटे ॥ ददर्शशीलासास्त्रीणांसमूहंरक्तवाससाम् ॥ ५१ ॥ चतुर्दश्यामर्चयंतंभक्त्यादेवंजनार्दनम् ॥ उपगम्यशनैः शीलापप्रच्छस्त्रीकदंबकम् ॥ ५२ ॥ आर्याःकिमेतन्मेब्रूतकिंनामव्रतमीदृशम् ॥ ताऊचुर्योषितस्तांतुशीलांशीलविभूषणाम् ॥ ५३ ॥ ॥

भगवान् अनंताचें पूजन करीत होत्या. त्यांची ती पूजा पाहून ती शीला हळू हळू त्या स्त्रियांकडे जाऊन त्यांस विचारूं लागली ॥५२॥ बायांनो ! हें तुह्मीं काय करीत आहां ? अशा प्रकारच्या ह्या व्रताचें नांव काय तें मला सांगा. हें ऐकून सुस्वभाव हेंच जिचें भूषण आहे अशा त्या शीलेला त्या सर्व स्त्रिया ह्मणाल्या, याचें नांव अनंतव्रत आहे. ह्या व्रतांत भगवान् अनंताची पूजा करावयाची असते ॥ ५३ ॥ ॥ ॥ ॥

हें ऐकून शीला त्याला ह्मणाली, असें हें अत्युत्तम व्रत आहे तर मीही तें करीन ॥ ५४ ॥ परंतु याचा विधि कसा, यांत कोणतें दान द्यावयाचें आणि ह्यांत कोणाची पूजा करावयाची तें सर्व तुह्मी मला सांगा. तें ऐकून त्या स्त्रिया ह्मणाल्या, हे शीले ! उत्तम धान्याचें एक प्रस्थ[1]भर पीठ घेऊन त्याचें पुरुषसंज्ञक ह्मणजे अनरसे, घारगे इत्यादि पक्वान्न करावें ॥ ५५ ॥ त्यांतलें अर्धें

अनंतव्रतमेतद्धिव्रतेऽनंतस्तुपूज्यते ॥ साब्रवीदहमप्येतत्करिष्येव्रतमुत्तमम् ॥ ५४ ॥ विधानंकीदृशंतत्रकिंदानंकोत्रपूज्यते ॥ ॥ स्त्रियऊचुः ॥ शीलेसदन्नप्रस्थस्यपुन्नाम्नासंस्कृतस्यच ॥५५॥ अर्धंविप्रायदातव्यमर्धंभुंजीततत्स्वयम् ॥ शक्त्याचदक्षिणांदद्याद्वित्तशाठ्यविवर्जितः ॥५६॥ कर्तव्यंचसरित्तीरेसदानंतस्यपूजनम् ॥ शेषंकुशमयंकृत्वावंशपात्रेनिधायच ॥५७॥

ब्राह्मणाला दान करावें आणि अर्धें उरेल तें आपण भक्षण करावें. आपल्या शक्तीप्रमाणें ब्राह्मणाला दक्षिणा द्यावी. शठपणा करूं नये ॥ ५६ ॥ वर सांगितलेल्या दानासहित अनंताची पूजा नदीच्या कांठीं करावी, ती अशीः—दर्भांचा शेषनागकरून तो वेळूच्या परडींत ठेवावा ॥५७॥

१ एक शेर.

नंतर स्नान करून मंडलावर त्याची स्थापना करून धूप, दीप आणि चंदन इत्यादि उपचारांनीं आणि सुवासिक पुष्पांनीं अनंताची पूजा करून, नानाप्रकारच्या उत्तम पक्वान्नांचा नैवेद्य समर्पण करावा ॥ ५८ ॥ याप्रमाणें केल्यानंतर देवाच्या संनिध चांगला घट्ट असा कुंकुमानें रंगविलेला आणि चौदा गांठींचा दोरक (अनंत) ठेवून गंधादि उपचारांनीं त्याची पूजा करावी. नंतर तो दोरक, पूजा करणारा पुरुष असल्यास त्यानें आपल्या उजव्या

स्नात्वानंतंसमभ्यर्च्यमंडलेगंधदीपकैः ॥ पुष्पैर्धूपैश्चनैवेद्यैर्नानापक्वान्नसंयुतैः ॥ ५८ ॥ तस्याग्रतोदृढंन्यस्यकुंकुमाक्तंसुदोरकम् ॥ चतुर्दशग्रंथियुतंगंधाद्यैरर्चयेच्छुभैः ॥ ततस्तुदक्षिणेपुंसांस्त्रीणांवामेकरेन्यसेत् ॥ ५९ ॥ अनंतसंसारमहासमुद्रमग्नंसमभ्युद्धरवासुदेव ॥ अनंतरूपेविनियोजस्वह्यनंतसूत्रायनमोनमस्ते ॥ ६० ॥ ॥ ॥

हातांत आणि स्त्री असल्यास तिनें आपल्या डाव्या हातांत पुढील मंत्रानें मंत्रून बांधावा ॥ ५९ ॥ " हे वासुदेवा ! अनंत संसाररूपी महासमुद्रांत बुडत असलेल्या मला वर काढ, आणि तुझ्या अनंतरूपाकडे माझें अंतःकरण जडेल असें कर. हे अनंतरूपी अनंतसूत्रा ! तुला माझा वारंवार नमस्कार असो " ॥ ६० ॥ ॥ ॥

या मंत्रानें तो दोरक आपल्या हातांत बांधून भगवान् अनंताची ही कथा श्रवण करावी, नंतर भगवान् नारायण विश्वरूपी आणि मोठा प्रकाशवान् अशा अनंताचें ध्यान करून ॥ ६१ ॥ नंतर भोजन करून आपल्या घरीं जावें. स्त्रिया ह्मणतात, हे भद्रे शीले! तूं विचारिल्याप्रमाणें आह्मीं तुला हें व्रत सांगितलें. श्रीकृष्ण ह्मणतात, हे धर्मा! याप्रमाणें त्या स्त्रियांपासून अनंतव्रत

अनेनदोरकंबद्ध्वाकथांश्रुत्वाहरेरिमाम् ॥ ध्यात्वानारायणंदेवमनंतंविश्वरूपि
णम् ॥ ६१ ॥ भुक्त्वाचांतेव्रजेद्वेश्मभद्रेप्रोक्तंव्रतंतव ॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥
एवमाकर्ण्यराजेंद्रप्रहृष्टेनांतरात्मना ॥ ६२ ॥ सापिचक्रेव्रतंशीलाकरेबद्ध्वासुदो
रकम् ॥ पाथेयमर्धंविप्रायदत्वाभुक्त्वास्वयंततः ॥ ६३ ॥ पुनर्जगामसंहृष्टागो
रथेनस्वकंगृहम् ॥ भर्त्रासहैवशनकैःप्रत्ययस्तत्क्षणादभूत् ॥ ६४ ॥ ॥

श्रवण करून शीलेनें आनंदित होऊन ॥ ६२ ॥ त्या दिवशीं तेथेंच तें व्रत केलें, आणि वर सांगितल्याप्रमाणें तो चांगला दोरक आपल्या डाव्या हातांत बांधून नंतर माहेराहून जें कांहीं फराळाचें आणिलें होतें त्यांतील अर्धें ब्राह्मणाला दान करून राहिलेलें अर्धें पति नित्यकर्म करून आल्यावर त्यासहवर्तमान तिनें भक्षण केलें ॥ ६३ ॥ आणि आनंदित होऊन पुनः पतिसह-

वर्तमान बैलांच्या गाडींत बसून हळू हळू आपल्या घरीं जाऊन पोहोंचली. त्या अनंतव्रताचा तिला तत्काळ प्रत्यय आला ॥ ६४ ॥ त्या अनंतव्रताच्या प्रभावानें कौंडिण्याच्या घरांत गाई-बैलांची समृद्धि होऊन गृहाश्रम फार शोभूं लागला. तशीच धनधान्यांचीही समृद्धि झाली ॥ ६५ ॥ सर्व वस्तूंनीं त्याचें घर भरून गेलें. त्याच्या येथें नेहमीं अतीतअभ्यागताची पूजा होत

तेनानंतव्रतेनास्यबभौगोधनसंकुलम् ॥ गृहाश्रमंश्रियाजुष्टंधनधान्यसमन्वितम् ॥ ६५ ॥ आकुलंव्याकुलंरम्यंसर्वदातिथिपूजनैः ॥ सापिमाणिक्यकांचीभिर्मुक्ताहारैर्विभूषिता ॥ ६६ ॥ दिव्यवस्त्रसमायुक्तासावित्रीप्रतिमाभवत् ॥ विचचारगृहेभर्तुःसमीपेसुखरूपिणी ॥ ६७ ॥ कदाचिदुपविष्टायादृष्टोबद्धःसुदोरकः ॥ शीलायाहस्तमूलेतुभर्त्रातस्याद्विजन्मना ॥ ६८ ॥ ॥

असे यामुळें त्याचें तें घर फारच रम्य दिसूं लागलें. ती कौंडिण्याची स्त्री शीलाही हिरे, माणकें इत्यादि रत्नांनीं जडित अशा नानाप्रकारच्या अलंकारांनीं आणि उत्तम वस्त्रांनीं भूषित असल्यामुळें ॥ ६६ ॥ साक्षात् सावित्रीप्रमाणें शोभूं लागली. याप्रमाणें ती आपल्या भर्त्याच्या घरीं सुखानें नांदत असतां, एके दिवशीं ती आपल्या पतिसन्निध बसली असतां, तिच्या डा-

त्या हातांत बांधलेला तो अनंताचा दोरक त्याच्या दृष्टीस पडला ॥६७॥६८॥ तेव्हां तो कौंडिण्य ह्मणाला हे शीले ! हें काय आहे ? मी तुला वश असावें ह्मणून हा दोरा बांधिला आहेस काय ? खरें सांग, हा दोरा त्वां कशाकरितां बांधिला आहेस तो ? ॥ ६९ ॥ पतीचें असें बोलणें ऐकून ती ह्मणाली, ज्याच्या प्रसादानें मनुष्यांला धनधान्यादि सर्व संपत्ति प्राप्त होतात असा हा अनंत

किमिदंदोरकंशीलेममवश्यायकल्पितम् ॥ धृतंसुदोरकंत्वेतत्किमर्थंब्रूहित्वतः ॥ ६९ ॥ ॥ शीलोवाच ॥ ॥ यस्यप्रसादात्सकलाधनधान्यादिसंपदः ॥ लभ्यंतेमानवैश्चापिसोनंतोयंमयाधृतः ॥ ७० ॥ शीलायास्तद्वचःश्रुत्वाभर्त्रातेनद्विजन्मना ॥ श्रीमदांधेनकौरव्यसाक्षेपंत्रोटितस्तदा ॥ ७१ ॥ कोऽनंतइतिमूढेनजल्पतापापकारिणा ॥ क्षिप्तोज्वालाकुलेवह्नौहाहाकृत्वाप्रधावती ॥ ७२ ॥ ॥ ॥

मीं आपल्या हातांत बांधिला आहे ॥७०॥ श्रीकृष्ण ह्मणतात, हे धर्मा ! तें शीलेचें बोलणें ऐकून कौंडिण्यानें लक्ष्मीच्या मदानें अंध होऊन त्या अनंताचा तिरस्कार करून तो दोरक तत्काळ तिच्या दंडांतून तोडिला ॥७१॥ आणि अरे अनंत हें आहे काय ? असें ह्मणून त्या पापकारी कौंडिण्यानें

तो दोरक प्रदीप्त झालेल्या अग्नीत टाकिला. तेव्हां ती शीला हाय हाय करीत धांवत गेली ॥ ७२ ॥ तिनें तो दोरक जळतां जळतां अग्नींतून बाहेर काढून दुधाच्या भांड्यांत टाकिला. याप्रमाणें तिनें केलें तथापि तिच्या पतीनें परमेश्वराचें अवज्ञारूप जें वाईट कर्म केलें तेणें-करून तत्काळ त्याच्या सर्व संपत्तीचा नाश झाला ॥ ७३ ॥ गोधन चोरांनीं नेलें, घर जळून

शीलागृहीत्वातत्सूत्रंक्षीरमध्येसमाक्षिपत् ॥ तेनकर्मविपाकेनसाश्रीस्तस्य क्षयंगता ॥ ७३ ॥ गोधनंतस्करैर्नीतंगृहंदग्धंधनंगतम् ॥ यद्यथैवाग तंगेहेतत्तथैवपुनर्गतम् ॥ ७४ ॥ स्वजनैःकलहोनित्यंबंधुभिस्ताडनंत था ॥ अनंताक्षेपदोषेणदारिद्र्यंपतितंगृहे ॥ नकश्चिद्वदतेलोकेतेनसार्धंयु धिष्ठिर ॥ ७५ ॥ ॥ ॥ ॥

गेलें आणि द्रव्य लुटलें गेलें. जें जें जसजसें त्याच्या येथें आलें तें तें तसतसें नाहींसें झालें ॥ ७४ ॥ स्वजनांशीं त्याचा नेहमीं कलह होऊं लागला, बंधुजनांकडून मार मिळूं लागला. अनंताचा तिरस्कार केल्यामुळें त्याच्या घरांत मोठें दारिद्र्य आलें. हे धर्मा ! फार काय सांगूं ! त्याच्याशीं कोणी भाषण देखील करीनासें झालें ॥ ७५ ॥ ॥ ॥

त्याच्या शरीराला अत्यंत दुःख झालें असून मनही दुःखानें भाजून गेलें, तेव्हां तो कौंडिण्य अगदीं वैतागून गेला आणि सर्वत्र उदास होऊन आपली स्त्री शीला हिला ह्मणूं लागला ॥७६॥ हे शीले! मला हें एकाएकीं दुःख झालें याचें कारण काय तें मला कळत नाहीं, कीं जेणेंकरून माझ्या सर्व धनाचा क्षय झाला, आणि आपणास हें असें दुःख भोगावें लागत आहे ॥७७॥

शरीरेणातिसंतप्तोमनसाप्यतिदुःखितः ॥ निर्वेदंपरमंप्राप्तःकौंडिण्यःप्राहतां
प्रियाम् ॥ ७६ ॥ ॥ कौंडिण्यउवाच ॥ ॥ शीलेममेदमुत्पन्नंसहसाशो
ककारणम् ॥ येनातिदुःखमस्माकंजातःसर्वधनक्षयः ॥ ७७ ॥ स्वजनैःक
लहोगेहेनकश्चिन्मांप्रभाषते ॥ शरीरेनित्यसंतापःखेदश्चेतसिदारुणः ॥७८॥
जानासिदुर्नयःकोऽत्रकिंकृत्वासुकृतंभवेत् ॥ ॥ कृष्णउवाच ॥ ॥ प्रत्यु
वाचाथसाशीलासुशीलाशीलमंडना ॥ ७९ ॥ ॥ ॥

स्वजनांशीं घरांत नेहमीं कलह चालला आहे. माझ्याशीं कोणी बोलत देखील नाहीं. शरीराला नेहमीं संताप आणि मनांत नेहमीं खेद होत आहे ॥७८॥ तेव्हां असें आपल्या हातून काय वाईट झालें तें तुझ्या कांहीं लक्षांत येतें काय? आणि आतां आपण काय करावें

कीं, जेणेंकरून आपली स्थिति सुधरेल ? श्रीकृष्ण ह्मणतात, हे युधिष्ठिरा ! पतीचें असें बोलणें ऐकून ती सदाचारसंपन्न साध्वी शीला पतीला ह्मणाली ॥७९॥ बहुतकरून त्या भगवान् अनंताचा आपल्या हातून अपराध झाला त्या पापाचें हें फळ असावें असें मला वाटतें, याजकरितां आपण त्या अनंतासच प्रसन्न करण्याचा प्रयत्न करा ॥८०॥ असें शीलेनें सांगतांच तो कौंडि-

प्रायोनंतकृताक्षेपपापसंभवजंफलम् ॥ भविष्यतिमहाभागतदर्थंयत्नमाचर ॥ ८० ॥ एवमुक्तःसविप्रर्षिर्जगाममनसाहरिम् ॥ निर्वेदान्निर्जगामाथकौंडिण्यःप्रयतोवनम् ॥ ८१ ॥ तपसेकृतसंकल्पोवायुभक्षोद्विजोत्तमः ॥ मनसाध्यायचानंतंक्वद्रक्ष्यामिचतंविभुम् ॥ ८२ ॥ यस्यप्रसादात्संजातमाक्षेपान्निधनंगतम् ॥ धनादिकंममातीवसुखदुःखप्रदायकम् ॥ ८३ ॥ ॥

ण्यऋषि मनांत अनंताचें चिंतन करून अति पश्चात्ताप पावून अरण्यांत निघून गेला ॥ ८१ ॥ त्यानें भगवान् प्रसन्न होईपर्यंत वायु भक्षण करून तप करण्याचा निश्चय केला आणि मनांत विचार केला कीं, तो भगवान् अनंत मला कोठें दृष्टीस पडेल ॥ ८२ ॥ ज्याच्या प्रसादानें सुख आणि दुःख देणारें धनधान्यादिक मला एका क्षणांत प्राप्त झालें आणि ज्याच्या अ-

वकृपेमुळें तत्काळ तें नाहींसें झालें, असा जो अनंत त्याला मी कोठें पाहूं ॥ ८३ ॥ याप्रमाणें विचार करीत तो कौंडिण्य मोठ्या अरण्यांत भ्रमण करूं लागला. फिरतां फिरतां एके जागीं फलपुष्पांनीं सुशोभित असा एक मोठा आंब्याचा वृक्ष त्यानें पाहिला ॥ ८४ ॥ त्यावर त्याला एक देखील पक्षी दृष्टीस पडला नाहीं. मात्र तो वृक्ष कोट्यवधि किड्यांनीं बुंधापासून शेंड्यापर्यंत

एवंसंचिंतयन्सोथबभ्रामगहनेवने ॥ तत्रापश्यन्महाचूतंपुष्पितंफलितंद्रुमम् ॥ ८४ ॥ वर्जितंपक्षिसंघातैःकीटकोटिसमावृतम् ॥ तमपृच्छद्द्विजोऽनंतःक्वचिद्दृष्टोमहातरो ॥८५॥ ब्रूहिसौम्यममातीवदुःखंचेतसिवर्तते ॥ सोब्रवीद्ब्रह्मनानंतःक्वचिद्दृष्टोमयाद्विज ॥ ८६ ॥ एवंनिराकृतस्तेनसंजगामाथ दुःखितः ॥ क्वद्रक्ष्यामीतिगच्छन्सगामपश्यत्सवत्सकाम् ॥ ८७ ॥ ॥

भरलेला होता. कौंडिण्यानें त्याला विचारिलें, हे महावृक्षा ! तूं कोठें अनंत पाहिला आहेस काय ? ॥ ८५ ॥ हे सौम्या ! जर तूं पाहिला असशील तर मला सांग. त्याच्या दर्शनाकरितां माझें मन फार दुःखित झालें आहे, तेव्हां तो वृक्ष त्याला ह्मणाला हे ब्राह्मणा ! मीं त्याला कोठें-ही पाहिलें नाहीं ॥ ८६ ॥ याप्रमाणें त्या वृक्षानें नाहीं ह्मणून सांगतांच कौंडिण्य फार

दुःखित होऊन आतां मला अनंत कोठें भेटेल असा विचार करीत चालला, तों एक सवत्स गाय त्याच्या दृष्टीस पडली ॥ ८७॥ हे धर्मा! ती गाय रानांत जिकडेतिकडे धांवत होती. तिला पाहून कौंडिण्य ह्मणाला, हे गाई! अनंताला तूं कोठें पाहिलें असलें तर मला सांग ॥८८॥ तें ऐकून ती गाय ह्मणाली, अनंताला मी मुळीं जाणतही नाहीं. तें ऐकून कौंडिण्य पुढें

वनमध्येप्रधावंतीमितश्चेतश्चपांडव ॥ सोऽब्रवीद्धेनुकेब्रूहियद्यनंतस्त्वयेक्षितः ॥ ८८ ॥ गौरुवाचाथकौंडिण्यंनानंतंवेद्म्यहंद्विज ॥ ततोव्रजन्ददर्शाग्रेवृषभंशाद्वलेस्थितम् ॥ ८९ ॥ दृष्ट्वापप्रच्छगोस्वामिन्ननंतोवीक्षितस्त्वया ॥ वृषभस्तमुवाचेदंनानंतोवीक्षितोमया ॥ ९० ॥ ततोव्रजन्ददर्शाग्रेरम्यंपुष्करिणीद्वयम् ॥ अन्योन्यजलकल्लोलैर्वीचीपर्यंतसंगतम् ॥ ९१ ॥

चालला, तों एक बैल हिरव्या गवतांत उभा आहे असें त्यानें पाहिलें ॥ ८९ ॥ त्याला पाहून कौंडिण्य ह्मणाला, हे गोपते! अनंताला तूं कोठें पाहिलें आहेस काय? तें ऐकून तो बैल ह्मणाला, मीं अनंताला कोठेंही पाहिलें नाहीं ॥ ९० ॥ तें ऐकून कौंडिण्य पुढें चालला तों अत्यंत रम्य अशा दोन तळ्या त्यानें पाहिल्या. त्यांच्या उदकाच्या लाटा एकमेकींच्या उदकांत

शिरून जणूं काय परस्परांस भेटतच आहेत असें दिसत होतें.॥ ९१॥ त्या कमलें, शतपत्रें, आणि कुमुदें इत्यादिकांनीं व्याप्त व सुशोभित होत्या. गुंजारव करणारे असे भ्रमर आणि चक्रवाक, हंस, कारंडव, बगळे इत्यादि अनेक पक्षी त्यांच्या आसपास संचार करीत होते ॥ ९२॥ अशा त्या दोन सुंदर तळ्या पाहून त्यांस कौंडिण्यानें विचारिलें, अहो! तुह्मीं कोठें अनंताला

छन्नंकमलकह्लारैःकुमुदोत्पलमंडितम् ॥ सेवितंभ्रमरैर्हंसैश्चक्रकारंडवैर्बकैः ॥ ९२ ॥ तेअपृच्छद्द्विजोऽनंतोयुवाभ्यामुपलक्षितः ॥ ऊचतुस्तेपुष्करिण्यौ नानंतोवीक्षितोद्विज ॥ ९३ ॥ ततोव्रजन्ददर्शाग्रेगर्दभंकुंजरंतथा ॥ ताव प्युक्तौद्विजेनेत्थंनेतिताभ्यांनिवेदितम् ॥ ९४ ॥ एवंसपृच्छन्नष्टाशस्तत्रैव निषसादह ॥ कौंडिण्योविह्वलीभूतोनिराशोजीवितेनृप ॥ ९५ ॥

पाहिलें आहे काय? तें ऐकून त्या तळ्या ह्मणतात, हे ब्राह्मणा! आह्मीं त्याला कोठेंही पाहिलें नाहीं ॥ ९३ ॥ असें त्यांचें उत्तर ऐकून कौंडिण्य पुढें चालला तों त्यानें एक गाढव आणि एक मोठा हत्ती असे पाहिले. तेव्हां त्यांनाही अनंताला कोठें पाहिलें काय ह्मणून विचारिलें. तें ऐकून त्यांनींही आपण कोठें त्याला पाहिलें नाहीं ह्मणून सांगितलें ॥९४॥ याप्रमाणें त्यानें ज्यांला

ज्यांला विचारिलें त्यांनीं त्यांनीं आह्मीं पाहिला नाहीं ह्मणून सांगितलें, तेव्हां तो अगदीं निराश होऊन तेथेंच बसला. त्या वेळीं तो खाण्यावांचून फिरण्याच्या योगानें फार व्याकुळ होऊन आपल्या प्राणाविषयीं देखील निराश झाला होता ॥ ९५ ॥ हे धर्मा ! तो अत्यंत उष्ण असा मोठा सुस्कारा टाकून भूमीवर निश्चेष्ट पडला. कांहीं वेळानंतर तो कौंडिण्य ब्राह्मण शुद्धीवर येऊन अनंत ! अनंत ! ! असें ह्मणत उठून बसला ॥ ९६ ॥ हे धर्मा ! आपणाला अनं-

दीर्घमुष्णंचनिःश्वस्यपपातभुविभारत ॥ प्राप्यसंज्ञामनंतेतिजल्पन्नुत्थाय सद्विजः ॥ ९६ ॥ नूनंत्यक्ष्याम्यहंप्राणानितिसंकल्प्यचेतसि ॥ यावदुद्बंधनंवृक्षेचक्रेतावद्युधिष्ठिर ॥ ९७ ॥ कृपयानंतदेवोऽस्यप्रत्यक्षंसमजायत ॥ वृद्धब्राह्मणरूपेणइतएहीत्युवाचतम् ॥ ९८ ॥ ॥ ॥

ताचें दर्शन होत नाहीं असें जाणून आतां आपण प्राणत्याग करावा असा विचार करून तो तेथून उठला आणि प्राणत्याग करण्याकरितां एका झाडाला दोर बांधून त्याचा फांस आपल्या गळ्याला लाविला ॥ ९७ ॥ तों भगवान् अनंत कृपाळु होऊन त्याच्यावर अनुग्रह करण्याकरितां वृद्ध ब्राह्मणाचें रूप धरून तेथें प्रत्यक्ष प्राप्त झाला, आणि त्या कौंडिण्यास ह्मणाला, हे ब्राह्मणा ! इकडे ये ॥ ९८ ॥ ॥ ॥

॥२८॥ असें ह्मणून त्याचा उजवा हात धरून त्याला आपल्याबरोबर एका गुहेंत घेऊन गेला. तेथें गेल्यावर त्या गुहेंत त्यानें सुंदर स्त्रीपुरुषांनीं भरलेली अशी आपली नगरी दाखविली ॥९९॥ त्या नगरींत एका दिव्य सिंहासनावर आपण बसलों आहें आणि पार्श्वभागीं शंख, चक्र, गदा व पद्म हीं प्रत्यक्ष मूर्तिमंत आपली सेवा करीत आहेत आणि गरुड हात जोडून आहे

प्रगृह्यदक्षिणेपाणौगुहायांप्रविवेशतम् ॥ स्वांपुरींदर्शयामासदिव्यनारीनरै र्युताम् ॥ ९९ ॥ तस्यांनिविष्टमात्मानंदिव्यसिंहासनेशुभे ॥ पार्श्वस्थशं खचक्राब्जगदागरुडशोभितम् ॥ १०० ॥ दर्शयामासविप्रायविश्वरूपमनं तकम् ॥ विभूतिभेदैश्चानंतैराजंतममितौजसम् ॥ १०१ ॥ कौस्तुभेनवि राजंतंवनमालाविभूषितम् ॥ तंदृष्ट्वादेवदेवेशमनंतमपराजितम् ॥ १०२ ॥

॥ १०० ॥ असें त्या कौंडिण्यास दाखविलें. तेव्हां तें भगवंताचें विश्वरूप, अनंत विभूतींनीं विराजमान असून अमित तेजवान् ॥१०१॥ आणि कौस्तुभमण्यानें विराजित असून वनमालेनें विभूषित असें पाहून त्यानें परमानंदेंकरून अपराजित अशा त्या देवदेवेशाला ॥१०२॥ ॥२८॥

जय देव, जय भगवन्, जय अनंत असें मोठ्यानें ह्मणून नमस्कार घातला, आणि हात जोडून तो त्या अनंताला ह्मणाला, मी पापी आहें, पापकर्मा आहें, मी पापात्मा आहें, आणि माझा जन्महीं पापापासूनच आहे॥१०३॥ ह्मणून हे भगवन् पुंडरीकाक्षा! माझें रक्षण कर आणि माझ्या पापांचा नाश कर. हे भगवन्! तुझ्या चरणकमलांवर मीं आपलें मस्तक ठेविलें त्यामुळें

वंदमानोजगादोच्चैर्जयशब्दपुरःसरम् ॥ पापोऽहंपापकर्माहंपापात्मापापसंभवः ॥ १०३ ॥ त्राहिमांपुंडरीकाक्षसर्वपापहरोभव ॥ अद्यमेसफलंजन्मजीवितंचसुजीवितम् ॥ १०४ ॥ यत्तवांघ्र्यब्जयुगलेमन्मूर्धाभ्रमरायते ॥ तच्छ्रुत्वानंतदेवेशःप्राहसुस्निग्धयागिरा ॥ १०५ ॥ माभैस्त्वंब्रूहिविप्रेंद्रयत्तेमनसिवर्तते ॥ ॥ कौंडिण्यउवाच ॥ ॥ मयाभूत्यवलिप्तेनत्रोटितोनंतदोरकः ॥ १०६ ॥ ॥ ॥

आज माझ्या जन्माचें साफल्य झालें आणि आजपर्यंत वांचल्याचेंही सार्थक झालें. कौंडिण्यानें ह्याप्रमाणें केलेली प्रार्थना ऐकून प्रभु स्निग्ध अशा वाणीनें ह्मणतात ॥ १०४ ॥ १०५ ॥ हे ब्राह्मणश्रेष्ठा! भिऊं नको. तुझ्या मनांत जें काय असेल तें सांग. तें ऐकून कौंडिण्य ह्मणाला,

हे प्रभो! मी ऐश्वर्यमदानें मत्त होऊन माझ्या स्त्रीनें आपले दंडांत बांधिलेला अनंताचा दोरक तोडिला ॥१०६॥ त्या पापानें माझें सर्व ऐश्वर्य नष्ट झालें. घरांतल्या मनुष्यांशीं नेहमीं भांडणें होऊं लागलीं. कोणीही माझ्याशीं भाषण करीनासें झालें ॥१०७॥ हे भगवन्! त्यामुळें वैताग पावून तुझ्या दर्शनाच्या इच्छेनें अरण्यांत हिंडत होतों; परंतु हे देवदेवेश! तूं कृपा करून

तेनपापविपाकेनभूतिर्मेप्रलयंगता ॥ स्वजनैःकलहोगेहेनकश्चिन्मांप्रभाष
ते ॥ १०७ ॥ निर्वेदाद्भमितोऽरण्येतवदर्शनकांक्षया ॥ कृपयादेवदेवे
शत्वयात्मासंप्रदर्शितः ॥ १०८ ॥ तस्यपापस्यमेशांतिंकारुण्याद्वक्तुमर्हसि
॥ ॥ श्रीकृष्णउवाच ॥ ॥ तच्छ्रुत्वानंतदेवेशउवाचद्विजसत्तमम् ॥१०९॥

आपलें दर्शन दिलेंस आणि आपलें दिव्यरूपही दाखविलेंस ॥१०८॥ करितां आतां माझें दुसरें कांहीं एक मागणें नाहीं. माझ्या हातून जें मोठें पाप झालें आहे तें कशानें दूर होईल हें कृपा करून सांग. श्रीकृष्ण ह्मणतो, हे राजा धर्मा! तें त्या ब्राह्मणाचें वचन ऐकून देवदेवेश भगवान् अनंत त्या कौंडिण्यावर अनुग्रह करिता झाला ॥ १०९ ॥ ॥ ॥

हे राजा! भक्तीनें संतुष्ट केलेला देव काय देणार नाहीं? भगवान् अनंत त्या कौंडिण्याला ह्मणाला, हे कौंडिण्या! आतां उशीर लावूं नकोस, लवकर आपल्या घरीं जा॥११०॥ आणि भक्तिपूर्वक चौदा वर्षेपर्यंत अनंतव्रत कर, ह्मणजे तूं सर्व पापांपासून मुक्त होऊन उत्तम सिद्धीप्रत पावशील॥१११॥ आणि पुत्रपौत्रादियुक्त होऊन ऐहिक सर्व सुखांचा यथेच्छ उपयोग

भक्त्यासंतोषितोदेवःकिंनदद्याद्युधिष्ठिर॥ ॥अनंतउवाच॥ ॥स्वगृहेगच्छकौंडिण्यमाविलंबंकुरुद्विज॥ ११० ॥ चरानंतव्रतंभक्त्यानववर्षाणिपंचच॥ सर्वपापविशुद्धात्माप्राप्स्यसेसिद्धिमुत्तमाम् ॥ १११ ॥ पुत्रपौत्रान्समुत्पाद्यभुक्त्वाभोगान्यथेप्सितम् ॥अंतेमत्स्मरणंप्राप्यमामुपैष्यस्यसंशयम् ॥ ११२ ॥ अन्यंचतेवरंदद्मिसर्वलोकोपकारकम् ॥ इदमाख्यानकवरंशीलानंतव्रतादिकम् ॥ ११३ ॥

घेऊन अंतीं माझें स्मरण होऊन निःसंशय माझ्या पदाला पावशील ॥ ११२ ॥ याशिवाय जेणेंकरून सर्व लोकांवर उपकार होतील असा एक तुला दुसरा वर देतों; तो हा कीं, हें उत्तम आख्यान ज्यांत शीलेनें अनंतव्रत केल्याची आणि तूं अनंताचा अपमान केला इत्यादि

कथा आहे ॥११३॥ असें हें जो मनुष्य श्रवण करील आणि त्याप्रमाणें अनंताचें शुभ व्रत करील तो तत्काल पापांपासून मुक्त होऊन उत्तम गतीप्रत पावेल ॥११४॥ हे ब्राह्मणा! आतां तूं ज्या वाटेनें येथें आलास त्याच वाटेनें लौकर परत घरीं जा. या प्रकारचें अनंताचें वचन श्रवण करून कौंडिण्य त्यास ह्मणतो, हे स्वामी! मी कांहीं विचारितों तेवढें मला सांगा.

करिष्यतिनरोयस्तुकुर्वन्व्रतमिदंशुभम् ॥ सोचिरात्पापनिर्मुक्तःप्राप्नोति परमांगतिम् ॥ ११४ ॥ गच्छविप्रगृहंशीघ्रंययायेनागतोह्यसि ॥ ॥ कौंडिण्यउवाच॥ ॥ स्वामिन्पृच्छामितेब्रूहिकिंचित्कौतूहलंमया ॥११५॥ अरण्येभ्रमताद्दष्टंतद्वदस्वजगद्गुरो ॥ यश्चूतवृक्षःकस्तत्रकागौःकोवृषभस्त था ॥११६॥ कमलोत्पलकह्लारैःशोभितंसुमनोहरम् ॥ मयादृष्टंमहारण्ये किंतत्पुष्करिणीद्वयम् ॥ ११७ ॥

मीं या अरण्यांत फिरतां फिरतां कांहीं कौतुक पाहिलें तें काय आहे तें मला सांगा. तें कौतुक हें कीं, तो जो मीं आम्रवृक्ष पाहिला तो कोण? गाय ती कोण? बैल तो कोण? ॥११५॥११६॥ सुंदर कमलांनीं सुशोभित दोन तळ्या त्या कोण? ॥ ११७ ॥ ॥

गाढव तो कोण ? हत्ती तो कोण ? आणि तो ब्राह्मण पाहिला तो कोण ? कौंडिण्यानें असें विचारलेलें ऐकून भगवान् अनंत त्यास ह्मणतात, जो तूं आम्रवृक्ष पाहिलास तो एक वेदविद्या-विशारद ब्राह्मण होता ॥ ११८॥ त्यानें आपणाजवळची विद्या शिष्यांना दिली नाहीं यामुळें तो आम्रवृक्ष झाला. जी गाय पाहिलीस ती पृथ्वी होय. तिनें पूर्वीं सर्व औषधींचीं बीजें आ-

कःखरःकुंजरःकोऽसौकोऽसौवृद्धोद्विजोत्तमः ॥ ॥अनंत उवाच॥ ॥स
चूतवृक्षोविप्रोऽसौवेदविद्याविशारदः ॥ ११८॥ विद्यानदत्ताशिष्येभ्यस्ते
नासौतरुतांगतः ॥ यागौर्वसुंधरादृष्टासापूर्वंबीजहारिणी ॥ ११९ ॥ वृषो
धर्मस्त्वयादृष्टःशाद्वलेयःसमास्थितः ॥ धर्माधर्मव्यवस्थानंतच्चपुष्करिणी
द्वयम् ॥ १२० ॥ ब्राह्मण्यौकेचिदप्यास्तांभगिन्यौतेपरस्परम् ॥ धर्माधर्मा
दियत्किंचित्तन्निवेदयतोमिथः ॥ १२१ ॥ ॥ ॥

पल्या अंगांत जिरवून टाकिल्यामुळें तिला तें रूप मिळालें ॥११९॥ जो तूं बैल पाहिलास तो धर्म होय. तो बैलाचें रूप धरून हिरव्या गवतांत उभा होता. ज्या दोन तळ्या तूं पाहिल्यास त्या धर्म आणि अधर्म यांच्या व्यवस्था होत ॥ १२० ॥ त्या पूर्वजन्मीं ब्राह्मणकुळांत उत्पन्न

झालेल्या दोन सख्या बहिणी होत्या. त्या दोघींचें एकमेकींवर फार प्रेम असे. धर्माधर्मादि जें
कांहीं करणें तें त्या दोघी एकमेकींतच करीत ॥१२१॥ त्यांनीं ब्राह्मणाला किंवा अतिथि, दरिद्री
इत्यादिकांला कांहीं दिलें नाहीं. भिकाऱ्याला भिक्षाही कधीं घातली नाहीं, त्या पापकर्मांनें
॥ १२२ ॥ त्या मोठमोठ्या लाटांच्या माळांनीं एकमेकींत प्रवेश करीत आहेत. त्यांचें उदक

विप्रायनकचिद्दत्तमतिथौदुर्बलेऽपिवा ॥ भिक्षानदत्ताचार्थिभ्यस्तेनपापेनक
र्मणा ॥ १२२ ॥ वीचीकल्लोलमालाभिर्गच्छतस्तेपरस्परम् ॥ खरःक्रोधस्तु
योदृष्टःकुंजरोमदउच्यते ॥१२३॥ ब्राह्मणोऽसावनंतोऽहंगुहासंसारगह्वरम् ॥
इत्युक्त्वादेवदेवेशस्तत्रैवांतरधीयत ॥ १२४ ॥ स्वप्नप्रायंततोदृष्ट्वाततःस्व
गृहमागतः ॥ कृत्वानंतव्रतंसम्यङ्नववर्षाणिपंचच ॥ १२५ ॥ ॥

कधीं बाहेर जात नाहीं. जो तूं गाढव पाहिलास तो क्रोध गाढवाच्या रूपानें हिंडत होता. जो
हत्ती तूं पाहिलास तो मद होय ॥१२३॥ जो तूं म्हातारा ब्राह्मण पाहिलास तो मीच अनंत.
जी गुहा पाहिलीस ती संसाररूप गुहा होय. हे ब्राह्मणा ! याप्रमाणें तूं विचारिलेंस त्या प्रश्नाचें
उत्तर दिलें. इतकें बोलून देवदेवेश भगवान् तेथेंच अंतर्धान पावले॥१२४॥तेव्हां तें सर्व स्वप्नप्राय

॥३१॥

झालेलें पाहून कौंडिण्य आपल्या घरीं आला. नंतर चौदा वर्षें त्यानें यथाविधि अनंतव्रत केलें ॥१२५॥ श्रीकृष्ण ह्मणतात, हे पंडुपुत्रा धर्मा! अनंतानें सांगितलें होतें त्याप्रमाणें पुत्रपौत्रादिकांसहवर्तमान मोठें ऐश्वर्य भोगून अंतीं अनंताचें स्मरण प्राप्त होऊन तो कौंडिण्य अनंताच्या नगराला प्राप्त झाला ॥१२६॥ हे राजा धर्मा! तसेंच तूं ही कथा श्रवणपूर्वक अनंताचें व्रत

भुक्त्वासर्वमनंतेनयथोक्तंपांडुनंदन ॥ अंतेचस्मरणंप्राप्यगतोऽनंतपुरेद्विजः ॥ १२६ ॥ तथात्वमपिराजर्षेकथांशृण्वन्व्रतंकुरु ॥ प्राप्स्यसेचिंतितंसर्वमनंतस्यवचोयथा ॥ १२७ ॥ यद्वैचतुर्दशेवर्षैफलंप्राप्तंद्विजन्मना ॥ वर्षेकेन तदाप्नोतिकृत्वासाख्यानकव्रतम् ॥ १२८ ॥ एतत्तेकथितंभूपव्रतानामुत्तमं व्रतम् ॥ यच्छ्रुत्वासर्वपापेभ्योमुच्यते नात्रसंशयः ॥ १२९ ॥ ॥

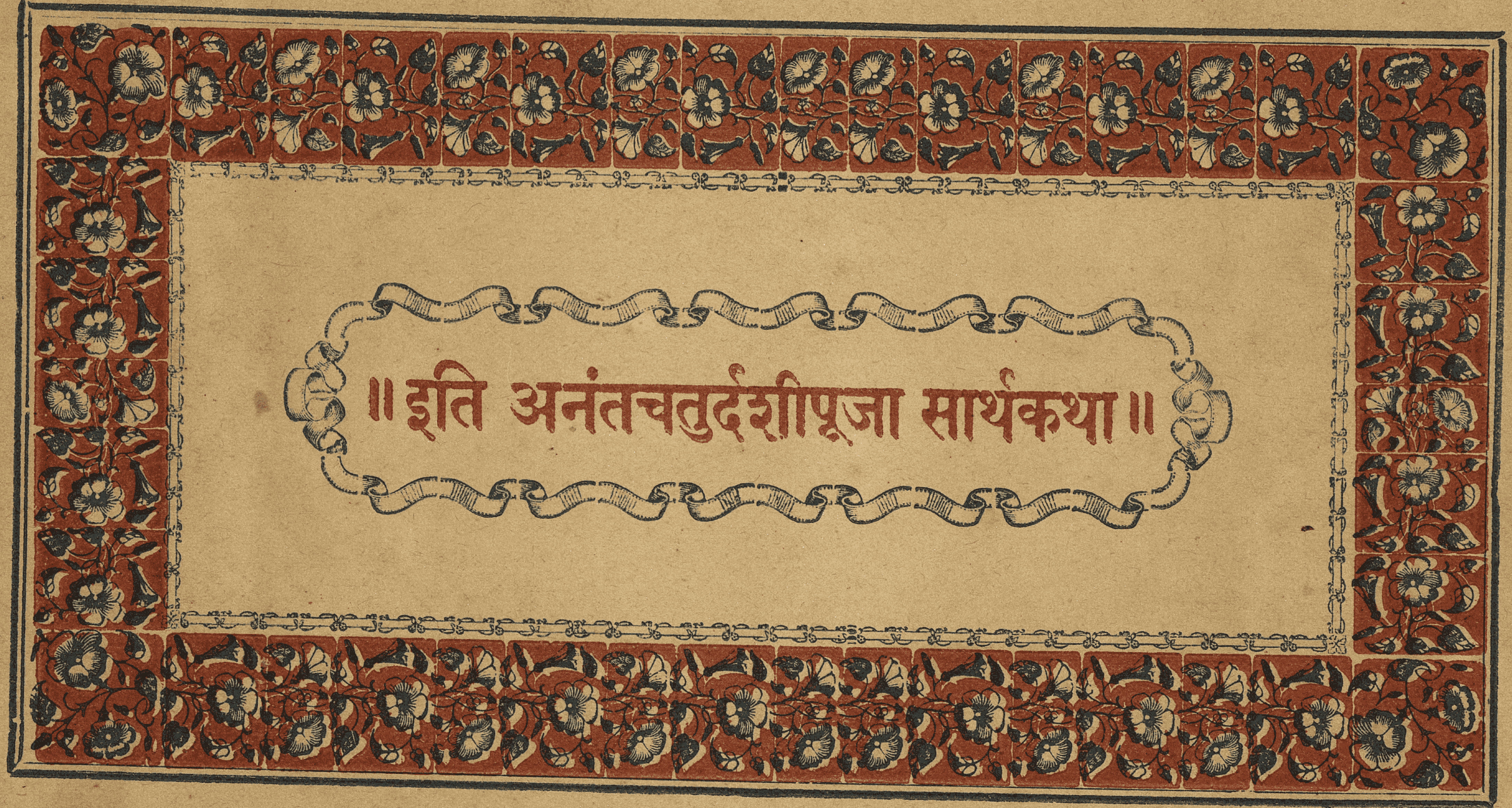
कर; ह्मणजे अनंताच्या वचनाप्रमाणें तुझें सर्व चिंतित कार्य सिद्ध होईल ॥१२७॥ कौंडिण्यानें चौदा वर्षें व्रत करून जें फल त्याला प्राप्त झालें तें एकच वर्ष कथाश्रवणपूर्वक अनंताचें व्रत केल्यानेंही प्राप्त होतें ॥१२८॥ हे धर्मराजा! सर्व व्रतांत जें उत्तम व्रत तें तुला सांगितलें; हें केल्यानें मनुष्य सर्व पापांपासून मुक्त होतो यांत संशय नाहीं ॥ १२९ ॥ ॥

अधिक तर काय? ही कथा जे कोणी वाचलेली सतत श्रवण करितील अथवा जे कोणी पठण करितील तेही पापापासून मुक्त होऊन वैकुंठास जातील ॥ १३० ॥ हे कुरुकुलोद्भवा धर्मा! ह्या संसाररूपी गुहेमध्यें सुखानें विहार करण्यास जे इच्छितात, आणि ज्यांचीं अंतःकरणें शुद्ध

येपिशृण्वंतिसततंपठ्यमानंपठंतिये ॥ तेपिपापविनिर्मुक्ताःप्राप्स्यंतिच हरेःपदम् ॥ १३० ॥ संसारगह्वरगुहासुसुखंविहर्तुंवांछंतियेकुरुकुलोद्भव शुद्धसत्त्वाः ॥ संपूज्यचत्रिभुवनेशमनंतदेवंबध्नंतिदक्षिणकरेवरदोरकंते ॥ १३१ ॥ इतिश्रीमद्भविष्योत्तरपुराणोक्ताश्रीमदनंतव्रतकथासमाप्ता ॥ श्रीमदनंतार्पणमस्तु ॥ ॥ ॥

आहेत व जे त्रिभुवनेश्वर जो भगवान् अनंत त्याची पूजा करून त्याचा जो दोरक आपल्या उजव्या दंडामध्यें बांधतात ते इहलोकीं सर्व सुखें भोगून अंतीं मोक्षपदाला प्राप्त होतील ॥ १३१॥ इति श्रीभविष्योत्तरपुराणोक्तश्रीमदनंतव्रतकथा ॥ ॥ ॥

हें पुस्तक वे. शा. रा. रा. गोविंद शंकरशास्त्री बापट यांनीं तयार केलें. तें मुंबईमध्यें "निर्णयसागर" छापखान्याचे मालक तुकाराम जावजी यांनीं आपल्या छापखान्यांत छापून प्रसिद्ध केलें. शके १८२७ सन १९०५.

॥ इति अनंतचतुर्दशीपूजा सार्थकथा ॥

[OrderDescription]
,CREATED=12.06.20 12:55
,TRANSFERRED=2020/06/12 at 13:02:46
,PAGES=72
,TYPE=STD
,NAME=S0003127
,Book Name=M-967-ANANTCHATURDASHI PUJA
,ORDER_TEXT=
,[PAGELIST]
,FILE1=00000001.TIF
,FILE2=00000002.TIF
,FILE3=00000003.TIF
,FILE4=00000004.TIF
,FILE5=00000005.TIF
,FILE6=00000006.TIF
,FILE7=00000007.TIF
,FILE8=00000008.TIF

FILE9=00000009.TIF
,FILE10=00000010.TIF
,FILE11=00000011.TIF
,FILE12=00000012.TIF
,FILE13=00000013.TIF
,FILE14=00000014.TIF
,FILE15=00000015.TIF
,FILE16=00000016.TIF
,FILE17=00000017.TIF
,FILE18=00000018.TIF
,FILE19=00000019.TIF
,FILE20=00000020.TIF
,FILE21=00000021.TIF
,FILE22=00000022.TIF
,FILE23=00000023.TIF
,FILE24=00000024.TIF
,FILE25=00000025.TIF

FILE26=00000026.TIF
,FILE27=00000027.TIF
,FILE28=00000028.TIF
,FILE29=00000029.TIF
,FILE30=00000030.TIF
,FILE31=00000031.TIF
,FILE32=00000032.TIF
,FILE33=00000033.TIF
,FILE34=00000034.TIF
,FILE35=00000035.TIF
,FILE36=00000036.TIF
,FILE37=00000037.TIF
,FILE38=00000038.TIF
,FILE39=00000039.TIF
,FILE40=00000040.TIF
,FILE41=00000041.TIF
,FILE42=00000042.TIF

FILE43=00000043.TIF
,FILE44=00000044.TIF
,FILE45=00000045.TIF
,FILE46=00000046.TIF
,FILE47=00000047.TIF
,FILE48=00000048.TIF
,FILE49=00000049.TIF
,FILE50=00000050.TIF
,FILE51=00000051.TIF
,FILE52=00000052.TIF
,FILE53=00000053.TIF
,FILE54=00000054.TIF
,FILE55=00000055.TIF
,FILE56=00000056.TIF
,FILE57=00000057.TIF
,FILE58=00000058.TIF
,FILE59=00000059.TIF

FILE60=00000060.TIF
,FILE61=00000061.TIF
,FILE62=00000062.TIF
,FILE63=00000063.TIF
,FILE64=00000064.TIF
,FILE65=00000065.TIF
,FILE66=00000066.TIF
,FILE67=00000067.TIF
,FILE68=00000068.TIF
,FILE69=00000069.TIF
,FILE70=00000070.TIF
,FILE71=00000071.TIF
,FILE72=00000072.TIF
,